Ազգ

Azg
armenian daily

Դեկտեմբեր 31
Հինգշաբթի
1992

օրաթերթ
Բ տարի, թիւ 159 (251)
գինը՝ 2 ռ.
դասիչ 69149

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

հեռ. 581841, ֆախ 562941
տելեքս 243266 CPIRI SU

Ճգնաժամ

Գազ կլինի առնվազն 3 օր

Ինչպես մեր թղթակցին հայտնի դարձավ պաշտոնական աղբյուրներից, Երեւանին գազ կտրվի դեկտեմբերի 30, 31-ին եւ հունվարի 1-ին: Հաջորդ օրերի գազամատակարարումը մեծ մասամբ կախված կլինի հանրապետություն մտնող գազի ծավալներից:

Տրանսպորտը կաշխատի մինչեւ ուշ գիշեր

Ինչպես մեր թղթակցին հայտնեցին Հայաստանի կառավարության լրատվական ծառայությունից, դեկտեմբերի 31-ին եւ հունվարի 1-ին Երեւանի մետրոպոլիտենը կաշխատի առավոտյան ժամը 7-ից մինչեւ գիշերվա ժամը 3-ը: Քաղաքային տրանսպորտը կաշխատի երկարացված ռեժիմով: Տրոլեյբուսները, մասամբ նաեւ ավտոբուսները կաշխատեն գիշերային ժամերին: ■

Փարիզ

Ֆրանսուա Միտերանի գաղտնի այցը Թուրքիա

Փարիզ, 30 դեկտեմբեր

Մեր սեփական թղթակից **Րաֆֆի Հերմոն Արաքսը** Փարիզից հաղորդում է, թե հինգ օր առաջ Ֆրանսիայի նախագահ Ֆրանսուա Միտերանը ոչ պաշտոնական, գաղտնի մի այց է կատարել Թուրքիա, ուր եւ անցկացրեց ծննդյան տոները: Հակառակ որ Ստամբուլի Սուրբ Անտոնիո իտալական կաթոլիկ եկեղեցում սպասում էին, որ նա կմասնակցի ծննդյան արարողությանը, Ֆրանսիայի նախագահը անսպասելիրեն մեկնեց Թուրքիայի հարավում գտնվող Կապադովկիայի Անթալիա քաղաքը հանդիպելու Թուրքիայի վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելի հետ: Այնտեղից ստացված ոչ պաշտոնական տեղեկությունների համաձայն, Միտերանը եւ Դեմիրելը խոսել են Բոսնիա-Հերցեգովինայի եւ Լեռնային Ղարաբաղի մասին: Մասնավորապես Թուրքիայի վարչապետը խնդրել է Ֆրանսուա Միտերանին միջնորդել Հայաստանի մոտ Ղարաբաղի հարցի կարգավորման գործում: Միտերանը հայտնել է, թե ամեն չափաք ինքը հեռախոսով 2-3 անգամ խոսում է Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ եւ այդ հարցով կզբաղվի:

Երկու երկրների ղեկավարները համաձայնության եկան նաեւ, որպեսզի ֆրանսիական ֆիրմաները կառուցեն Ստամբուլի մետրոն: Հնարավոր է նաեւ, որ դարձյալ ֆրանսիական կողմի օգնությամբ Բոսֆորի վրայով մի երրորդ կամուրջ կառուցվի, որը կմիացնի Ասիան Եվրոպային:

Ստամբուլում գտնվելու ընթացքում Ֆրանսիայի նախագահը բնակվում էր Էշիլ Էվ (Կանաչ տուն) կոչված հյուրատանը, որը պատկանում է Թուրքիայի զբոսաշրջիկության եւ ավտոսիրողների ընկերության նախագահ Չելիք Գյուլերեգին: Ժամանակին սա բուռն հոդվածներ էր գրում Բարսեղ Թողլաճյանի դեմ, ասելով, թե այս հայկական ծագումով բուժը գրվել է գրում, ուր տարածում է, թե Թուրքիայի բուժերը ոչինչ չեն ստեղծել իրենց հայրենիքում, այլ ամեն ինչի հեղինակը հայերն են եղել:

Այնուհետեւ Միտերանն այցելեց Ստամբուլի Քերվանսարայ եւ Տոփքափըի պալատները, Ստամբուլի փակ շուկան, ուր մեծամասամբ հայ արհեստավորներն են եւ ոսկերիչներ ու այնտեղից գնեց բուրմական շալ:

Ֆրանսիայի եւ Թուրքիայի լրատվական միջոցները հնարավորին չափ քիչ են խոսում այս այցելության մասին: Այսօր Փարիզի «Յառաջ» հայերեն թերթը նույնպես գրել է այս այցելության մասին: ■

Կանխելով Սենատի կողմից դատապարտությունը, Բրազիլիայի նախագահ Կոլորը հանկարծակի հրաժարական տվեց իր պաշտոնից: Կոլորի հրաժարականից անմիջապես հետո փոխնախագահ Ֆրանկոն, որը նախագահի պաշտոնակատարն էր այն բանից հետո, երբ Կոլորը իմպիչմենտի էր ենթարկվել, ստանձնեց նախագահի պարտականությունները:

Ճակատ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՅՈՒՍԻՍ-ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ ԼԱՐՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԱՀՊԱՆՎՈՒՄ Է

Երեկ եւ նախորդ գիշեր խաղաղությունը Հայաստանի հյուսիս-արեւելյան սահմանամերձ շրջաններում շարունակում է մնալ ծայրաստիճան լարված: Ինչպես հայտնի է, դեկտեմբերի 29-ի առավոտյան ադրբեջանական կազմավորումները լայնածավալ գրոհ էին ձեռնարկել Իջեւանի շրջանի Վազաշեն գյուղի ուղղությամբ՝ միաժամանակ ծանր հրետանուց ու «Գրադ» կայանքներից հրետակոծելով Իջեւանի, Տավուշի եւ Նոյեմբերյանի սահմանամերձ խաղաղ բնակավայրերը:

«Սնարք» գործակալությունը տեղեկացնում է, թե Հայաստանի պաշտպանության նախարարության տվյալներով, հայկական կազմավորումներին հաջողվել է կտրուկ պատասխան գործողությունների շնորհիվ ամբողջովին ետ մղել բշնամու գրոհը: Կատաղի մարտերի ընթացքում ադրբեջանական կողմից սպանվել է ավելի քան 100 զինվոր, խփվել է ադրբեջանական բանակի մեկ տանկ եւ երկու զրահամեքենա, եւս երկու զրահամեքենա սարքին վիճակում առգրավվել են: Ցավոք, հայկական կողմից նույնպես կան կորուստներ՝ զոհվել է 29 մարդ, որոնցից 18-ը խաղաղ բնակիչներ են:

Ըստ նույն աղբյուրների, երեկ առավոտյան Ադրբեջանի Գեդաբեկի շրջանի տարածքից ծանր հրետանուց եւ «Գրադ» կայանքներից հրետակոծվել են Կրասնոսելսկի եւ Տավուշի շրջանների սահմանամերձ բնակավայրերը: Կեսօրին հրետանային պատրաստությունից հետո տանկերի, զրահամեքենաների եւ հետեւակի օժանդակությամբ ադրբեջանական կազմավորումները գրոհ են ձեռնարկել Կրասնոսելսկի շրջանի Վահան գյուղի ուղղությամբ: Հայկական պաշտպանական ուժերը ետ են մղել գրոհը:

Երեկ Հայաստանում Ռուսաստանի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Վլադիմիր Ստուպիշինը մեկնել է հանրապետության հյուսիս-արեւելյան սահմանամերձ շրջանները:

Միաժամանակ Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարության լրատվական-վերլուծական կենտրոնը հաղորդում է, թե դեկտեմբերի 29-ին Հայաստանի տարածքից հրետակոծվել են Ադրբեջանի Ղազախի շրջանի սահմանամերձ բնակավայրերը, որից հետո հայկական կազմավորումները փորձել են գրոհ ձեռնարկել: Գրոհը ետ է մղվել: Նույն կենտրոնը հաղորդում է նաեւ, թե ծանր հրետանուց հրետակոծվել են նաեւ Ադրբեջանի Զանգելանի եւ Ղուբաթլիի շրջանների սահմանամերձ բնակավայրերը, իսկ հայկական ռազմական ինքնաթիռներն իբր ռմբակոծել են Գեդաբեկի շրջանի տարածքը: Զոհածների մասին տեղեկություններ չեն հայտնվում: ■

Լաչինի ուղղությամբ հարձակումը կասեցվել է

Ինչպես Ստեփանակերտից հաղորդում է մեր թղթակից **Վահրամ Աղաջանյանը**, ԼՂՀ ինքնապաշտպանության կոմիտեի տվյալներով դեկտեմբերի 29-ի երեկոյան խաղաղությունը համեմատաբար հանգիստ է եղել: Լաչինի մարդասիրական միջանցքի հյուսիս-արեւելյան մասույցներում ադրբեջանական կազմավորումները լայնածավալ գրոհ են ձեռնարկել Դուշչուլար գյուղի ուղղությամբ: ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերին հաջողվել է կատաղի մարտերի ընթացքում լիովին ջախջախել թշնամուն՝ ոչնչացնելով մի քանի տասնյակ զինվորներ եւ մեծ քանակությամբ մարտական տեխնիկա: Հայկական կողմից զոհածների թիվը ճշտվում է:

ԼՂՀ ինքնապաշտպանության կոմիտեում հերքել են Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարության այն հաղորդագրությունը, թե իբր երկուշաբթի օրը Ասկերանի շրջանի երկնքում խփվել է հայկական ռազմական ուղղաթիռ: ԼՂՀ ռազմաճակատի մյուս հատվածներում արձանագրվել են միայն կարճատեւ փոխհրաձգություններ: Գորիս-Լաչին-Ստեփանակերտ ճանապարհը գործում է անխափան:

Իր հերթին Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը տեղեկացնում է, թե երեկ եւ նախորդ գիշեր Լեռնային Ղարաբաղի տարածքից զենքի տարբեր տեսակներից, այդ թվում նաեւ «Գրադ» կայանքներից հրետակոծվել են Ղարաբաղին սահմանակից Աղդամ եւ Ֆիզուլի շրջկենտրոնները, ինչպես նաեւ շրջանների մի շարք բնակավայրեր:

Տուժածների եւ ավերածությունների մասին տեղեկություններ չեն հայտնվում: ■

«Ուժի դեմ միայն ուժը կդիմակայի»

«Խաղաղություն շրջանում չի հաստատվի, քանի դեռ Ադրբեջանը չի գիտակցել Ղարաբաղի վրա ուժային ճնշում գործադրելու ողջ պնհեռանկարությունը, նշվում է ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի եւ Պաշտպանության պետական կոմիտեի ամանորյա համատեղ հայտարարության մեջ: Մենք եղել եւ մնում ենք առճակատման խաղաղ կարգավորման կողմնակից: Բայց մեր վզին փաթաթել են պատերազմը, որի նպատակը ղարաբաղցիների արտաքսումն է հայրենի հողից, ավելի է փաստաթղթում: Ուժային ճնշում գործադրող թշնամուն կարող է դիմակայել միայն ուժը: Յուրաքանչյուր հայի պարտքը Լեռնային Ղարաբաղն այսօր անառիկ ամրոց դարձնելն է», նշված է հայտարարության մեջ: ■

Աշխարհ

415 պաղեստինցի բռնագաղթվածների ճակատագիրն անորոշ

Իսրայելի կողմից բռնագաղթեցված 415 պաղեստինցիների ճակատագիրը շարունակում է անորոշ մնալ: Արդարեւ, հակառակ Ֆրանսիայի արտգործնախարար Ռոլան Դյումայի հավաստիացումներին՝ ամեն գնով լուծելու բռնագաղթվածների հարցը, նրանք շարունակում են դիմանալ ցրտին ու բնակլիմայական ծանր պայմաններին: Մյուս կողմից լիբանանյան կառավարությունը մերժեց Իսրայելի այն առաջարկը, ըստ որի երկու երկրներն էլ միաժամանակ թույլատրեն, որ իրենց տարածքներից մարդասիրական օգնություն հասցվի բռնագաղթվածներին: Լիբանանը ողջ պատասխանատվությունը դրեց Իսրայելի վրա: Բռնագաղթվածների բանբերն իր հերթին հայտարարեց, որ իրենք մերժում են երրորդ երկիր մեկնելու մասին բոլոր առաջարկներն ու պնդում են վերադառնալ հայրենիք: Նման առաջարկ արեց նաեւ Իսրայելի վարչապետ Ի. Ռաբինը: Մնում է ավելացնել, որ պաղեստինցի բռնագաղթվածների ճակատագրի շուրջ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալիի հետ բանակցություններ վարեց նաեւ ՊԱԿ-ի ղեկավար Յասիր Արաֆաթը: Այս վերջինը տեսակցությունից հետո կայացած մամուլի ասուլիսում հայտարարեց, որ պաղեստինցիների բռնագաղթեցմամբ Իսրայելը պատերազմական ոճիր է գործում:

Ընդդեմ Իրաքի սպառնալիքի

Մ. Նահանգների պետքարտուղարությունը հայտնեց, որ ծովային ուժերում նախազգուշական միջոցառումներ են ձեռնարկվել Իրաքի կողմից վրիժառու որեւէ գործողության սպառնալիքի առաջն առնելու համար:

Անվստահություն Պանիչին

Հարավսլավիայի խորհրդարանի երկու պալատները անվստահություն հայտնեցին վարչապետ Պանիչին, որը հինգ ամիս առաջ խոստացել էր ավարտել Բոսնիայի պատերազմը: Նրա հեռացումը ամրապնդում է Խորվաթիայից եւ Բոսնիայից տարածքներ խլելու ձգտող սերբերի դիրքերը:

Հունվարին Մոսկվայում կկայանան ռուս-ամերիկյան խորհրդակցություններ

Հունվարին 11-13-ը Մոսկվայում ենթադրվում է անց կացնել ռուս-ամերիկյան խորհրդակցություններ հրթիռային տեխնիկայի արտահանման հարցերով: «ԻՖ»-ի թղթակցին այդ մասին հայտնեց Ռուսաստանի արտաքին տնտեսական կապերի նախարար Սերգեյ Գլազեւը: Նա հրաժարվեց մեկնաբանել Ռուսաստանի տեսանկյունն այդ հարցի կապակցությամբ, նշելով, որ այդ հարցը վերջնականորեն համաձայնեցված չէ: Ռուսաստանի ԱԳՆ ռազմական տեխնոլոգիաների հսկողության վարչության պետի տեղակալ Սերգեյ Զուվախինը «ԻՖ»-ին հայտնեց, որ խորհրդակցությունների ընթացքում հավանաբար կքննարկվեն «երրորդ երկրներին հրթիռային տեխնիկա մատակարարելու հետ կապված մի շարք վիճելի հարցեր»: Նա նշեց Ռուսաստանի պատրաստակամությունը «համաձայն»... ռազոր իրավունքներով բոլոր վիճելի հարցերը ԱՄՆ-ի կառավարության հետ լուծելու կապակցությամբ: Նա նշեց, որ Ռուսաստանը պատրաստ է «հրթիռային տեխնիկայի արտահանման հարցերով» հուշագիր կնքել ԱՄՆ-ի հետ: ■

Բանակ

Ռուսները դարձյալ արաբների մոտ

Ռուսաստանի պաշտպանության նախարար Պավել Գրաչովը հունվարի 5-րեքին կմեկնի Արաբական Միացյալ Էմիրաթներ եւ Քուվեյթ ռազմական եւ ռազմատեխնիկական համագործակցության հարցերը քննարկելու: Դա երկրորդ Ռուսաստանի պաշտպանության նախարարի առաջին այցելությունը կլինի: Առաջին փոխնախարար Անդրեյ Կոկոշինի եւ Ռուսաստանի պաշտպանական արդյունաբերության հանձնաժողովի նախագահ Վիկտոր Գլուխիխի կարծիքով, արաբական երկրները Ռուսաստանի ռազմական տեխնիկայի ավանդական շուկան են: Նրանց խոսքերով, այդ շուկան որեւէ մեկին թողնելու ճշտությունը Ռուսաստանը չունի: ■

Մոսկվա

Ռուս-ամերիկյան գագաթաժողովը կկայանա հունվարին

Ռուսաստանի ղեկավարության խոսքով աղբյուրներից «ԻՖ»-ի ստացած տեղեկությունների համաձայն, START-2-ի ստորագրման համար ռուս-ամերիկյան գագաթաժողովը լուս երեւույթին տեղի կունենա Սոչիում հունվարի սկզբներին: Երեքշաբթի օրը Ժնեւում Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ-ի արտաքին քաղաքական գերատեսչությունների ղեկավարներ Ա. Կոզիրեւը եւ Լ. Իգլբըրգըրը սկզբունքորեն համաձայնեցրել են ռազմավարական հարձակողական սպառազինությունների արմատական կրճատումների պայմանագրի տեքստը: Սակայն չի բացառվում, որ վերջին պահին կարող է որոշում ընդունվել գագաթաժողովը այլ վայրում, մասնավորապես Ժնեւում կամ Փարիզում անցկացնելու վերաբերյալ: Այդ փոփոխությունները պայմանավորված են նրանով, որ Ռուսաստանի նախագահի անվտանգության ծառայության մի շարք աշխատողներ կասկածի տակ են առնում Սոչիի օդանավակայանի օգտագործման հնարավորությունն այնպիսի ինքնաթիռների վայրէջքի համար, ինչպիսին է ԱՄՆ-ի նախագահի «Բոինգ»-ը: Բացի դրանից, նրանք նշում են, որ Սոչիի շրջանում կուտակվել են բազմաթիվ զաղթականներ, իսկ վրաց-աբխազական զինված հակամարտության շրջանը հեռու չէ այդտեղից: ■

digitised by A.R.A.R.@

ԷԴՈՒԱՐԴ ԲԱԼԱՍԱՆՅԱՆԸ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐԻՉ

Սկսած 1992 թ. դեկտեմբերի 1-ից «Հայաստան» Համահայկական հիմնադրամի կազմակերպչական գործունեությանն է ներգրավվել Հիմնադրամի Գործադիր վարչության գործադիր վարիչ, Հայաստանում Հիմնադրամի ԱՄՆ-ի հանձնախմբի ներկայացուցիչ դ-ր Էդուարդ Բալասանյանը:

Դ-ր Բալասանյանը ծնվել է 1936 թ. Իրանում: Թեհրանում ստացել է ճարտարապետական բարձրագույն կրթություն, ապա տեղափոխվել ԱՄՆ: Նա ունի ամենաբարձր համալսարանական տիտղոսը քաղաքաշինության ասպարեզում (փիլիսոփայության դոկտոր՝ ԱՄՆ-ի Փենսիլվանիա համալսարանից), նրա անունը զետեղված է ՄԱԿ-ի Մարդու Բնակության Կենտրոնի (Հաբիթաթ) Համաշխարհային մասնագետների ցանկում: Ունի երկարատեւ փորձառություն ղեկավարման, զարգացման, ծրագրավորման եւ շինարարության բնագավառներում: Դ-ր Բալասանյանը 1991 թ. աշխատաշրջանում վարել է Ամերիկայի Հայկական Համագումարի Վարչության նախագահի պաշտոնը, վերընտրվել է նույն պաշտոնում, բայց Հիմնադրամում աշխատանքի անցնելուն պես թողել է պաշտոնավարությունը եւ նվիրվել Հիմնադրամի կայացման հայրենանվեր գործին: Էդուարդ Բալասանյանը հատկապես զբաղվելու է Հիմնադրամի շինարարական ծրագրերի կազմակերպական աշխատանքներով: Նա, հատկապես կարեւորելով այդ աշխատանքների վերահսկողական մեխանիզմի կատարելագործումը, մասնավորապես ասաց. «Մեր հիմնական նպատակներից մեկն այն է, որ նախ ավարտին հասցվեն աղետի գոտու կիսակառույց շենքերը, քանզի դա ավելի քիչ աշխատանք եւ դրամ կպահանջի, եւ այնուհետեւ ձեռնարկել նոր շենքերի շինարարությունը: Ինչ խոսք, աշխատողների ծավալը կախված կլինի Հիմնադրամի հնարավորություններից: Դատելով իմ ստացած նախնական տեղեկություններից, մենք հավանաբար կունենանք բավականաչափ դրամ, որպեսզի կարողանանք լուծել առաջնահերթ խնդիրը: Կարեւորը՝ որքան հնարավոր է շուտ եւ հնարավորին չափ շատ մարդկանց ապահովել բնակարաններով եւ հետո անցնել ավելի ծավալուն գործերի: Այս խնդիրներին զուգահեռ ունենք եւս երկու նպատակ: Առաջինն այն է, որ արտասահմանից եկող տարադրամը ծախսվի եւ հետեւաբար շրջանառվի Հայաստանում՝ կամ բանվորական ուժին վճարելով, կամ շինանյութ ձեռք բերելով: Հետագայում այդ դրամը կմտնի Հայաստանի տնտեսության մեջ եւ անշուշտ կզորացնի այն: Իհարկե, միշտ էլ կարելի է արտասահմանից բանվորներ բերել՝ բանկ վճարելով: Այդ դեպքում, ինչ խոսք, կլինի համապատասխան արդյունք, բայց ես վստահ եմ, որ եթե գործը ճիշտ կազմակերպենք, մեր բանվորական ուժը եւ մեր մասնագետները կկարողանան արեւմտյան հմտությամբ շատ արագ եւ որակով գործը գլուխ բերել: Դրա համար, իհարկե, մենք պետք է կարողանանք մարդկանց վճարել այնքան, որքան պետք է: Մեր մյուս նպատակը աշխատանքի կազմակերպման արեւմտյան կենսունակ մեթոդների կիրառումն է շուկայական հիմքերի վրա, որտեղ արժեքներն այլ են, եւ սպասելիքներն էլ արժեքների համեմատ են: Հուսով եմ, որ մեր լավ գործնական համագործակցությունը աղետի գոտու իշխանությունների հետ կկայանա, եւ մենք ձյունը հալչելուն պես կսկսենք աշխատանքները եւ մինչեւ ձմեռ կանենք գործի զգալի մասը: Կարեւորն այն է, որ մարդիկ շոշափելի կերպով տեսնեն Հիմնադրամի կատարած աշխատանքները՝ անկախ այն բանից, թե ով որքան տուրք է մատուցել՝ մեկ ռուբլի, թե մեկ միլիոն դոլլար:

Պատվիրատուն Հիմնադրամն է: Ունենք ճարտարապետ-փորձագետ եւ շինարար: Այս երեքը կազմում են մի եռանկյուն համակարգ: Սա շուկայի սկզբունքն է: Ճիշտ է, ժամանակին խորհրդային համակարգն էլ ուներ աշխատանքի կազմակերպման ու վերահսկման նման մի սկզբունք, բայց այն համարեցված էր պլանային տնտեսության մեխանիզմին: Այստեղ կա ֆունկցիոնալ տարբերություն: Ճարտարապետը անկախ է լինելու շինարարից եւ չի լինելու պետական պաշտոնյա, այլ Հիմնադրամի հետ մտնելու է պայմանագրային հարաբերության մեջ: Այս դեպքում նա հրաշալի կիմանա, որ եթե մի անգամ լավ չկատարի իր պարտավորությունը, մյուս անգամ նրա հետ պարզապես պայմանագիր չի կնքվի: Բացի այդ, Հիմնադրամը եւս կունենա իր կադրային մասնագետը, որը նույնպես կվերահսկի՝ շինարարական աշխատանքները, ինչպես նաեւ՝ ճարտարապետ-փորձագետի աշխատանքը:

Միով բանիվ՝ գործի արդյունավետ վերահսկման երաշխիքը պատվիրատու-շինարար-փորձագետ եռյակի անխափան մեխանիզմն է: Բայց նաեւ չխաբենք ինքներս մեզ: Խարդախությունը, դժբախտաբար, շատ մարդկանց բնորոշ բնազդներից է: Եւ այնուամենայնիվ, ես բնավ այն կարծիքին չեմ, թե դա մեր ժողովրդի անբաժան հատկանիշն է: Ընդհակառակը, անհրաժեշտ թափանցիկության եւ փոխադարձ պատասխանատվության հստակ կառույց ստեղծելով՝ մենք ամբողջովին կհարթենք նաեւ այս խնդիրը: Ես լավատես եմ»:

Էդուարդ Բալասանյանը 1993 թ. փետրվարի 1-ից մշտապես հաստատվելու է Երեւանում:

■

Գազի նոր գների պատճառով ստեղծվել է ծանր կացություն

Թուրքմենստանի կառավարության գազի գները միջազգայինին հասցնելու ջանքերը ծանր կացության առաջ են կանգնեցնում թուրքմենական գազի բոլոր գնորդներին: Ադրբեջանի, Հայաստանի, Վրաստանի, Ղազախստանի, Ուզբեկստանի, Թուրքմենստանի, Չեչնիայի եւ Դաղստանի գազային տնտեսությունների ղեկավարների հանդիպման ընթացքում, որը կայացավ դեկտեմբերի 25-28-ը Աշգաբադում, «Թուրքմենգազպրոմ»-ի վարչությունը պահանջեց վճարել այսուհետեւ միջազգային գների 60 տոկոսը, որը կազմում է 48 դոլլար հազար խմ գազի դիմաց:

Իրենց հերթին Ուզբեկստանը, Ղազախստանը, Չեչնիան եւ Դաղստանը հայտարարեցին իրենց տարածքով գազ անցկացնելու դիմաց վճարը բարձրացնելու մտադրության մասին: Այսպես, Ուզբեկստանն իր 360 կիլոմետրանոց գազատարի օգտագործման համար պահանջում է 1000 խմ գազի դիմաց 1,5 դոլլար, Ղազախստանը՝ 860 կմ-ի դիմաց՝ 2,8 դոլլար, Չեչնիան՝ 1115 կմ-ի դիմաց՝ 1409 ռուբլի: «Թուրան»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում «Ազերիգազ» ընկերության փոխնախագահ Այդին Ամանովը խոստովանեց, որ եթե ստիպված լինեն կատարել այս բոլոր պահանջները, հանրապետությանը սպասում են էներգետիկական մի շարք հիմնահարցեր:

Ինչպես հայտնի է, Ադրբեջանը տարեկան ստանում է 4 միլիարդ խմ գազ Թուրքմենստանից կլիրինգային հիմունքներով: Դրա համար նա վճարում է ալյումինաբերական 150 տեսակի ապրանքներով: Հունվարի սկզբին Բաքու կայցելի Թուրքմենստանի պատվիրակությունը խնդիրը կարգավորելու նպատակով: ■

Բաքու

Թոֆիկ Ղասիմով. Անցած տարին Ադրբեջանի համար հաջող էր

Ադրբեջանի ԱԳ նախարար Թոֆիկ Ղասիմովը Բաքվի ռադիոյին տված հարցազրույցում անցած 1992 թ. համարում է հաջողակ արտաքին քաղաքական բնագավառում: Նախարարը երեք հիմնական ուղղություններ նշեց 1992 թ. քաղաքականության համար: Դրանք են. հայ-ադրբեջանական հակամարտության կարգավորումը, դիվանագիտական, տնտեսական ու մշակութային հարաբերությունների հաստատումն այլ երկրների հետ եւ համաշխարհային քաղաքակրթությանը շփվելը: Ադրբեջանն իր անկախության մասին հայտարարելուց հետո ճանաչվել է աշխարհի շատ պետությունների կողմից, ընդունվել է մի շարք միջազգային կազմակերպությունների անդամ, մասնավորապես ՄԱԿ-ի, ԵԱՀԽ-ի: Ներկա դրությամբ դիվանագիտական հարաբերություններ են հաստատվել աշխարհի 80 երկրների հետ, հանրապետությունում հավատարմագրվել են 20 արտասահմանյան դեսպաններ: Նոր տարվա փետրվարին ենթադրվում է դեսպանություններ բացել Եգիպտոսում, Սաուդյան Արաբիայում եւ Պակիստանում:

Հնարավոր հանրահավաք մեջլիսի ցրման պահանջով

Ադրբեջանի ազատ աշխատավորների միության առաջնորդ Նեյմաթ Փանահլին եւ իր կողմնակիցները երեկ հայտարարել են, որ այսօր Բաքվի կենտրոնական հրապարակում անց են կացնելու բողոքի հանրահավաք: Ինչպես հայտարարեց Փանահլին, հանրահավաքի հիմնական պահանջը լինելու է միլլի մեջլիսի ցրումը, որը կազմավորվել է ԳԽ-ի 60 պատգամավորներից: Սակայն միլլի մեջլիսի ցրումը, որին քննադատում են թե աջից, թե ձախից, կհանգեցնի անարխիայի հանրապետությունում: Ինչպես «Թուրան» գործակալության թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ հայտարարել է Ն. Փանահլին, ինքը մտադիր է պայքարել ներկա իշխանությունների դեմ, որոնք դավաճանել են անկախության գաղափարին եւ վաճառվել Մոսկվայի եւ Վաշինգտոնի իմպերիալիզմի ուժերին: Ադրբեջանի իշխանությունները Փանահլիին զգուշացրել են, որ չգրանցված ցանկացած հանրահավաք կամ ցույց կկանխվի օրենքին համապատասխան: Սակայն Փանահլին հայտնի է որպես ընդդիմության անհաշտ ներկայացուցիչ, որի ապացույցն էլ նրա հայտարարությունն է, որ ոչ մի դեպքում չի հրաժարվելու հանրահավաքի անցկացումից:

«Մուսաֆաթ» կուսակցության դիմումը քաղաքական ուժերին

«Մուսաֆաթ» կուսակցությունը դիմում է հղել Ադրբեջանի բոլոր կուսակցություններին կազմկոմիտե ստեղծելու առաջարկությամբ, որը պետք է վերածվի քաղաքական կուսակցությունների համաժողովի: Դիմումում կոչ է արվում միջկուսակցական պայքարը վերածել քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային գաղափարների մրցույթի հանուն Ադրբեջանի բարգավաճման: ԱԺՃ-ի հետ դաշինք կազմած «Մուսաֆաթ» կուսակցության դիմումը տարածվում է այն ժամանակ, երբ տնտեսական անհաջողությունների պատճառով ընդդիմությունը խիստ քննադատության է ենթարկում հանրապետության ղեկավարությանը:

10 մլն ռուբլի Բաքվի հրեական սինագոգներին

Ադրբեջանի Նախագահ Աբուլֆազ Էլչիբեյի հրամանով Բաքվում գտնվող հրեական երկու սինագոգներին հատկացվելու է 10 միլիոն ռուբլի: Դրամը կհատկացվի Նախագահական ֆոնդից վերականգնողական աշխատանքների եւ բարեգործական միջոցառումների անցկացման համար: Օրերս Նախագահն այցելեց սինագոգներ, որտեղ զրուցեց հոգեւոր առաջնորդների հետ: ■

Անդրադարձ

...Եւ կոչեցին քաղաք Գյումրի

1990 թ. առաջին կեսին, երբ որոշվել էր փոխել Լենինականի քաղաքային «Բանվոր» թերթի հնացած անվանումը, նրա էջերում նոր անվան շուրջ գործուն բանավեճ ծավալվեց: Առաջարկվող տարբերակների մեջ, բնականաբար, գերիշխում էին «Գյումրին» ու «Կումայրին»՝ մենակ կամ տարբեր զուգորդումներով: Ի վերջո հաղթեց «Կումայրին», որի կողմնակիցների հիմնական փաստարկն այն էր, որ վերջինս ազգային պատմական-լեզվական տեսակետից առավել անաղարտ ու հարազատ է, քան թուրքականության շունչ ունեցող «Գյումրին»: Եւ հուլիսի 1-ից թերթը սկսեց լույս տեսնել «Կումայրի» նոր անվամբ:

Թվում էր՝ դրանով կանխորոշվեց նաեւ քաղաքի սպասվող վերանվանման (նրա պատմական անվան վերականգնման) հարցը: Եւ իրոք, «ներքեւից» մեծ թվով ստորագրություններ հավաքեցին, դրանց հաջորդեց քաղխորհրդի գործկոմի որոշումը Լենինականը Կումայրի վերանվանելու մասին:

Բայց հաստատումն ուշացավ...

Ու քանի որ այդ ընթացքում իրենց ձայնը բարձրացրին «Գյումրիի» կողմնակիցները, քաղխորհրդի նստաշրջանի որոշմամբ 1991 թ. սեպտեմբերին նույն հարցով համաքաղաքային հանրաքվե անցկացվեց... ըստ հրապարակված պաշտոնական հաղորդագրության, հանրաքվեի մասնակիցների կեսից ավելին կողմ էր քվեարկել «Գյումրի» անվանը: Վերջինն էլ [illegible] գործածվել՝ դուրս մղելով արդեն բավականին ժամանակ շրջանառության մեջ մտած ու տարածում գտած «Կումայրին»: Հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահությունն էլ այս անգամ շուտ արձագանքեց հաստատելով Գյումրի անունը: Դա այս տարվա սկզբներին էր:

Համառոտ սա է հարցի պատմությունը:

Արժե՞ վաղուց վճռված հարցին կրկին անդրադառնալ: Թվում է՝ արժե, եթե անելիք ունես ու այն քեզ հանգիստ չի տալիս: Իսկ անելիք իրոք կա:

Չխոսենք այն մասին, թե տվյալ դեպքում որքանով էր ճիշտ խնդիրը հանրաքվեի միջոցով վճռելը (ի դեպ, ժամանակին «Ազգ»-ը նման հարցադրումով հոդված տպագրեց): Մեզ իրավունք չենք վերապահում նաեւ կասկածել քվեարկության անցկացման ու արդյունքների ամփոփման անաչառությանը, թեեւ այդ մասին զանազան խոսակցություններ կան: Սակայն հարկ է նշել, որ հենց հանրաքվեի արդյունքներն էլ թույլ չեն տալիս համարել, թե Գյումրի անունը հաղթել է: Փորձեմ ասածս հիմնավորել:

Չգիտեմ համաքաղաքային հանրաքվեի որոշում կայացնողները վաղօրոք ինչ պայմաններ էին մշակել նրա արդյունքների գնահատման համար եւ այդ մասին ինչ կարծիքի կարող են լինել իրավաբանները, բայց պարզ տրամաբանությունը թելադրում է, որ հանրապետության տարածքում ամեն մի հանրաքվե պետք է անցկացվի եւ նրա արդյունքները գնահատվեն «Հայաստանի Հանրապետության հանրաքվեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի հիման վրա: Իսկ այդ օրենքի երրորդ գլխում, 31-րդ հոդվածի իններորդ պարբերությունում սեւով սպիտակի վրա գրված է. «Հանրաքվեի դրված հարցի մասին որոշումը համարվում է ընդունված, եթե «այո» են քվեարկել հանրաքվեին մասնակցելու իրավունք ունեցող քաղաքացիների թվի կեսից, իսկ բացառիկ դեպքերում՝ 2/3-ից ավելին: Ըստ հանրաքվեի անցկացման քաղաքային հանձնաժողովի հաղորդագրության, քվեարկության տեղամասերից ստացված արձանագրությունների հիման վրա քվեարկողների ընդհանուր թիվը քաղաքում եղել է 106.098 մարդ: Քվեաթերթիկներ ստացել եւ քվեարկությանը մասնակցել են 94667 մարդ կամ քվեարկողների ընդհանուր թվի 89.23 տոկոսը: ... Գյումրի անվանմանը կողմ են քվեարկել 50.377 մարդ կամ քվեարկությանը մասնակցածների 53.25 տոկոսը: Ինչպես պարզ երեւում է, չի ապահովվել հանրաքվեին մասնակցելու իրավունք ունեցողների թվի (106.098) կեսից ավելին: Այսպիսի արդյունքի դեպքում, թվում է, հարցը պիտի մնար բաց ու նորից քվեարկվեր:

Հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահությունը, նման արդյունքը բավարար համարելով ու դրա հիման վրա մեքենայորեն, անկիրք-անտարբեր կերպով հաստատելով Գյումրի անունը, փաստորեն անտեսել, խախտել է հանրապետության օրենքը: Իր իսկ՝ Գերագույն խորհրդի մշակած ու ընդունած օրենքը:

Գյումրի անվան դեմ թերեւս գլխավոր փաստարկը, ինչպես վերը նշեցինք, նրա թուրքականությունն է: Ոմանք դա ընդունում են, ոմանք՝ ոչ: Ճիշտ չէ՞ր լինի արդյոք այդ առթիվ ստանալ ու հաշվի առնել նաեւ հանրապետության Գիտությունների ակադեմիայի (ոչ անհատների) պաշտոնական կարծիքը կամ եզրակացությունը: Մեր համեստ կարծիքով, *գյու*, *գյո* եւ նման հնչյունակապակցություններով սկսվող տեղանունները հատուկ չեն հայերենին, դրանք բնորոշ են թուրքերենին: Հավանաբար «Գյումրին» «Կումայրիի» մի հնչյունափոխված տարբերակն է, բայց անպայման թուրքական ազդեցությամբ: Հիրավի, ո՞ւմ ջրաղացին ենք ջուր լցնում...

Թող ների ասելը՝ «Գյումրին» նաեւ որոշակի հասկացություն է, որը ոմանց համար նույնանում է գավառականության հետ: Նման մտայնությունն էլ շատ բանով թելադրել ու ինչ-որ տեղ դեռ թելադրում է հանրապետության ղեկավար այրերի մոտեցումը հայոց երկրորդ քաղաքի նկատմամբ: Ափսոս որ ի սկզբանե հաշվի չառան ու կամովին մտան նման նեղ պատյանի մեջ: Վերջիններս հիմնականում տեղի վաղուց արդեն մեծամասնություն չկազմող բնիկ բնակիչներն են նախկին Գյումրիի ժամանակներում ապրածների մոտիկ սերունդները: Նրանք միշտ էլ գյումրեցի են կոչվել եւ շարունակվելու են կոչվել՝ ի տարբերություն քաղաքում հետագայում բնակություն հաստատածների: Ահա թե ինչու նրանց կապվածությունն այդ անվանը ինչ-որ տեղ հասկանալի է ու հոգեբանորեն բացատրելի: Մինչդեռ Կումայրի անունը հեռավոր դարերից է գալիս ու երկար ժամանակ գրեթե անծանոթ է եղել: Հետո՞ ինչ...

Թվում է՝ դեռ ուշ չէ: Երբ վերականգնում ենք, ուրեմն վերականգնենք նախնականը, անաղարտը, արմատը: Կումայրին առավել արժանապատիվ է ու բոլոր իմաստներով հարմար:

ԳԵՂԱՄ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Եկեղեցի

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի եւ Հայաստանի ու Ներքին սփիւռքի թեմական-եկեղեցական կազմակերպութիւնների գործունէութեան մասին 1989-1992 տարիների ընթացքում

Ա. Թեմերի եւ համայնքների վերակազմակերպում

Մայր Հայրենիքում օրինական նոր պայմանների ստեղծումով ու մանաւանդ Հայաստանի Հանրապետութեան «Խղճի ազատութեան» օրէնքի հիմա վրայ Մայր Աթոռի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը եւ Եպիսկոպոսական ժողովը խմբագրեցին «Ներքին թեմերի եկեղեցական կանոնագրութիւն»:

Կանոնագրութեան հիման վրայ արդէն գրեթէ ամբողջապէս կազմակերպուած են մեր Ներքին թեմերը ըստ հետեւեալ դրութեան.

1. Սուրբ Էջմիածնի մայրավանքը եւ նրա ուղղակի ենթակայ՝ Ս. Հռիփսիմէ, Ս. Գայիանէ, Ս. Շողակաթ, Ս. Աստուածածին 4 եկեղեցիները, 3 եպիսկոպոսներով, 15 կուսակրօն եւ սարկաւագ միաբաններով ու 20 քահանաներով:

2. Մայր Աթոռին ուղղակի ենթակայ. Օշականի Ս. Մեսրոպ եկեղեցին ու Ս. Գեղարդայ եւ Ս. Խոր Վիրապի վանքերը, 8 հոգեւորականներով:

3. Արարատեան Հայրապետական թեմը, առաջնորդական փոխանորդով՝ Տ. Գարեգին արք. Ներսիսեան... 1 վանքով եւ 33 եկեղեցիներով՝ 39 հոգեւորականներով:

4. Շիրակի թեմ, առաջնորդ Տ. Գրիգորիս արք. Բունիաթեան:
1 վանքով եւ 6 եկեղեցիներով՝ 21 հոգեւորականներով:

5. Գուգարաց թեմ՝ առաջնորդ Տ. Արսէն արք. Պէրպէրեան: 5 վանքերով, 2 եկեղեցիներով՝ 6 հոգեւորականներով:

6. Սիւնեաց թեմ՝ առաջնորդ Տ. Ասողիկ Եպս. Արիստակէսեան: 3 վանքերով եւ 6 եկեղեցիներով՝ 7 հոգեւորականներով:

7. Արցախի թեմ՝ առաջնորդ Տ. Պարգեւ Եպս. Մարտիրոսեան: 2 վանքեր եւ 3 եկեղեցիներ՝ 4 հոգեւորականներով:

8. Վիրահայոց թեմ՝ առաջնորդ Տ. Գէորգ եպս. Սերայդարեան: 4 եկեղեցիներ՝ 6 հոգեւորականներով:

9. Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմ՝ առաջնորդ Տ. Տիրան եպս. Կիւրեղեան: 16 եկեղեցիներ՝ 12 հոգեւորականներով:

10. Ուկրաինայի շրջան՝ առաջնորդական տեղապահ Տ. Նաթան վարդ. Յովհաննիսեան: 2 եկեղեցիներ՝ 2 հոգեւորականներով:

11. Մոլդավիոյ հովուութիւն: 1 եկեղեցի՝ 1 հոգեւորականով:

Ընդհանուր թիւ՝ վանքեր՝ 16, եկեղեցիներ՝ 77, հոգեւորականներ՝ 145:

Բ. Կրօնական դաստիարակութեան եւ քարոզչութեան գործունէութիւն

Ինչպէս քաջ յայտնի է, սովետական կարգերի հաստատումից յետոյ մինչեւ 1930 թուականը, գրեթէ բոլոր հայոց եկեղեցիները փակուել էին Հայաստանում: Արցախում, ուր մինչեւ 1928 թուականը գործում էին 18 վանքեր եւ 105 եկեղեցիներ ու Խ. Միութեան տարբեր հանրապետութիւններում, ոմանք քանդուել էին, շատերը վերածուել ակումբների եւ պահեստների, իսկ պատմական վանքերը՝ անխնամ վիճակում պահպանուել էին որպէս պատմական յուշարձաններ: Ամէն կրօնական գործունէութիւն արգելուած էր: Պատերազմից յետոյ միայն արտօնուեցին գործել փոքրաթիւ եկեղեցիներ եւ վերանորոգման ենթարկել պատմական վանքեր: Սովետական կարգերի տակ եկեղեցին ու հոգեւորականութիւնը հալածուած էին պետական վարչական միջոցներով, իսկ պատերազմից յետոյ լոկ հանդուրժուած, սահմանափակ իրաւունքներով:

1990 թուականից սկսած մեր թեմերում տակաւ առ տակաւ կազմակերպուեցին եկեղեցասէր միութիւններ, կրօնասէր տիկնանց միութիւններ, մանկական կրօնական երգչախմբեր եւ պարախմբեր: Իսկ վերջին երկու տարիների ընթացքում Վեհափառ Հայրապետի օրհնութեամբ, Արարատեան թեմի առաջնորդարանում եւ Էջմիածին քաղաքում կազմակերպուեցին կրօնական առարկաների դասախօսութիւններ, որին հետեւեցին աւելի քան հարիւր յիսուն հանրային վարժարանների ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ:

1990 թուականից սկսած կազմակերպել է կրօնական քարոզների հաղորդաշար Երեւանի հեռուստացոյցից, ամէն շաբաթ երեկոյ «Խորան Լուսոյ» անուան տակ:

Հայաստանում եւ մասամբ Ներքին թեմերում կազմակերպուել են շուրջ 23 քրիստոնէական դաստիարակչութեան միօրեայ դպրոցներ:

Կրօնական դաստիարակութեան եւ քարոզչութեան գործունէութեան առաւել ծաւալման ու կազմակերպման ընթացք տալու նպատակով, Մայր Աթոռում հաստատուելու է յատուկ բաժին «Եկեղեցական քարոզչութեան կենտրոն» անուան տակ:

Տես էջ 4

Պ. Քացախյան. «Իրավական նիհիլիզմը խոչընդոտս»

Ինչպես հայտնի է, արդեն մեկ տարի է, ինչ պատրաստ է տեղական ինքնակառավարման մասին օրենքի նախագիծը, սակայն մինչեւ այժմ չի դրվել ՀՀ Գերագույն խորհրդի քննարկմանը: ՀՀ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը Գերագույն խորհրդին ուղղված իր տարեկան հաշվետվության մեջ շեշտել է այդ օրենքի ընդունման անհրաժեշտությունը: «Նոյյան տապան»-ի թղթակիցը դիմել է ՀՀ ԳԽ պատգամավոր, տեղական ինքնակառավարման հանձնաժողովի անդամ Պետրոս Քացախյանին վերոհիշյալ հարցի վերաբերյալ իր կարծիքը հայտնելու խնդրանքով: Վերջինիս կարծիքով, տեղական ինքնակառավարման մասին օրենքն անհրաժեշտ է, բայց ներկայումս նրա ընդունումը վաղաժամ կլիներ, քանի որ տեղական ինքնակառավարման մասին օրենքը պետք է գործի Սահմանադրության եւ կառավարության մասին օրենքի առկայության պայմաններում: Չեն քննարկվել հանրապետության վարչատարածքային վերանայումը, սեփականության ձեւերի տարանջատումը եւ տեղական բյուջեի ձեւավորման սկզբունքները: Ներկայումս ակնհայտ է միտումը՝ տեղական իշխանությունների մոտ առաջացած խնդիրները բարդել օրենքի բացակայության վրա: Պարզ է, որ տեղական իշխանությունները նախկինում ունեցել են կենտրոնացված մատակարարումներ, վերեւից իջեցված միջոցներով ապահոված բյուջե: Ներկա սոցիալ-տնտեսական, բարոյա-քաղաքական բարդ իրավիճակում տեղական իշխանություններն իրենց առջեւ դրված պարտականությունները կատարելու համար շատ սահմանափակ նյութական հնարավորություններ ունեն:

ՆՏ

Ղարաբաղում նույնպես ամանոր է

Նոր տարին միշտ էլ նոր հույսեր է բերում, դրա համար էլ լավագույն տոնն է: Եւ Ձմեռ Պապի բերած ամանորյա տորթակն էլ պարզապես խորհրդանիշ է՝ եկող տարի ամեն ինչ լավ կլինի, ամեն ինչ կհոսի ինչպես առատության եղջյուրից: Ղարաբաղում նույնպես նոր տարի է՝ հրետակոծությունների տակ, անլույս ու անտղամարդ, որովհետեւ լույս չկա, իսկ տղամարդիկ ճակատում են: Եւ իսկական ամանորը հենց Ղարաբաղում է, որովհետեւ Նոր տարին նոր հույսեր է բերում, իսկ այդ հույսերն ինչ-որ արժեք ունեն միայն Ղարաբաղում: Եւ այնտեղ է, որ մարդիկ ամանորյա եղեւնին գնում են ոչ թե շուկայից՝ ֆանտաստիկ գներով, այլ կտրում են հենց անտառից՝ առանց վախենալու, թե անտառը դրանից կնոսրանա: Եւ եղեւնին էլ ամրացնում են ոչ թե փայտյա տաշված խաչի վրա, այլ դնում են ցորենով լի դույլի մեջ, որը պտղաբերության խորհրդանիշ է: Եւ եղեւնուց էլ կախում են ոչ թե գույնզգույն ու փայլփլուն սնամեջ խաղալիքներ, այլ միրգ, կոնֆետ (երբ լինում է), ու նաեւ փամփուշտներ: Այսպես է:

Անցնող տարում Ղարաբաղը պետություն դարձավ, եւ անցնող տարում Ղարաբաղն ապացուցեց, որ կարելի է պետություն կառուցել նաեւ պատերազմելով՝ պահպանելով սեփական ժողովրդի ներքին կազմակերպվածությանն ու կռվելու անհրաժեշտության աներկընտրանքին հավասին: Անցնող տարում Ղարաբաղը բանակ ստեղծեց, եւ այդ բանակն այսօր ի վիճակի է ապահովել ղարաբաղցիների ամանորը: Անցնող տարում Ղարաբաղը ճեղքեց լիակատար շրջափակումը՝ հայտնվելով հարաբերական շրջափակման բոլոր հնարավոր հետեւանքների հարկադիր ներմուծման վտանգի առաջ:

Անցնող տարում Ղարաբաղի տարածքը փոքրացավ: Պատերազմ է: Եւ քանի որ պատերազմ է, Ղարաբաղը ոչ թե փոքրացավ, այլ զսպանակվեց եւ մի օր բացվելու է:

Պատերազմ է: Եւ պատերազմի դաժան օրենքներով ղարաբաղցիները նոր տարվա օրերին չեն հավաքվելու ճոխ սեղանների շուրջ եւ չեն խմելու հայ ազգի կենացը, որովհետեւ տղամարդիկ ճակատում են, ու յուրաքանչյուր կենաց դավաճանություն է լինելու նրանց նկատմամբ: Այսպես է: Ու ղարաբաղցիների համար ամանորի գիշերն ամանորի գիշեր չի լինելու, այլ հերթական «լույս 1-ի գիշերը», երբ հիմնական մտահոգությունն այն է, որ օրորոցի երեխան կարող է արթնանալ հերթական ինքնաթիռի հերթական հռնդյունից եւ այլեւս չքնել:

Ղարաբաղում ամանորյա եղեւնին ամրացնում են ոչ թե փայտյա տաշված խաչի վրա, այլ դնում են ցորենով լի տակառի մեջ, որ կյանքի խորհրդանիշ է: Եւ եղեւնուց էլ կախում են ոչ թե փայլփլուն ու սնամեջ խաղալիքներ, այլ մրգեր ու կոնֆետներ (երբ լինում է): Ասել է թե երեխաները կարող են հանգիստ օգտվել «տոնածառից», որ կյանքի ծառ է նաեւ: Ծառ, որի արմատները ամուր են եւ հին, ինչպես ժողովուրդն ինքը, եւ որի պտուղները, համոզված եմ, վաղը քաղելու են նրանք, ովքեր այսօր օրորոցում արթնանում են ինքնաթիռի հերթական հռնդյունից եւ չեն կարողանում քնել:

ԱՐԱՄ ԱՐՂՈՒԹՅԱՆ

Մշակութային կապերի նոր ընկերություն

Երեքշաբթի օրը Երեւանում ստեղծվել է «Հայաստան-Ռուսաստան» մշակութային կապերի ընկերություն: Դրա անդամների մեջ կան մտավորականության ներկայացուցիչներ, հասարակական գործիչներ, գիտնականներ: Բացման արարողությանը մասնակցում էր Հայաստանում Ռուսաստանի դեսպան Վլադիմիր Ստուպիշինը:

Պյատիգորսկի հայերը հայրենակիցներին

Զավեշտական վիկտորինաներ, նկարների անուրդ, ինքնագործ դերասանների ելույթներ. այսպիսին է Պյատիգորսկի հայ համայնքի կազմակերպած տոնական «Երկնագույն օգոնյոկ»-ի ծրագիրը: Սակայն ամանորյա լավագույն նվերը մատուցեցին թիվ 18 դպրոցի սաները, որոնք կատարեցին հայկական ժողովրդական երգեր: Ինչպես հայտնում է «Սնարք»-ի թղթակիցը Պյատիգորսկից, միջոցառումից առաջացած գումարը կօգտագործվի քաղաքի կարիքավորների համար կազմակերպվող անվճար ճաշի համար: Մնացած դրամով կգնվեն դեղորայք եւ մանկական խաղալիքներ Լեռնային Ղարաբաղի հայրենակիցների համար: ■

Երեւան

Ամերիկահայերի օգնությունը շարունակվում է բաշխվել

Կիլիկիո կաթողիկոսության ԱՄՆ-ի առաջնորդարանը առաջնորդ Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյանի նախաձեռնությամբ որոշել էր Հայաստանի մտավորականության, սակավ ապահովված խավերի համար Նոր տարվա ու Ս. Ծննդյան տոների կապակցությամբ օգնություն կազմակերպել: Այդ նպատակի համար անցկացվել էր ժողովրդական հանգանակություն: Բայց որպեսզի կրճատվեն օգնության տեղափոխման հետ կապված ծախսերը, առաջնորդարանը հավաքված գումարով որոշել էր սննդամթերք ձեռք բերել Ռուսաստանում (չազդելու համար Երեւանի շուկայի վրա) եւ այն բաժանել անվճար:

Նման միջոցառումը նաեւ օգտակար դարձավ այն իմաստով, որ օգնության ողջ հավաքված դրամը մոտավորապես կազմում էր այնքան, որքան պետք է վճարվեր 40 տոննայանոց ինքնաթիռով Նյու Յորքից Հայաստան օգնության տեղափոխման համար, չհաշված բեռնարժեքը: Այդ պատճառով էլ նախորոք նախատեսված 5000-ի փոխարեն որոշվեց ծանրոցներ բաժանել 10 հազար ընտանիքների: Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգեն Ա-ի օրհնությամբ եւ Նորին Սրբության կողմից նշանակված ներկայացուցչի՝ Վազգեն Արեւա Միրզախանյանի մասնակցությամբ եւ կազմակերպչի՝ Մեսրոպ Սրբազանի նշանակած, օգնության բաշխման աշխատանքները համակարգող դրն. Երվանդ Մելքոնյանի ղեկավարությամբ ու նրա երկու գործակիցների՝ Ռուբեն Կոզմոյանի եւ Տիգրան Հակոբյանի աջակցությամբ դեկտեմբերի 24-ից սկսվեց նշված օգնության բաշխումը: Կազմակերպչական աշխատանքները սկսվել էին դեռ նոյեմբերից, բայց տեխնիկական դժվարությունների պատճառով, կապված ապրանքների տեղափոխման հետ, որոշ չափով ուշացավ նաեւ բաշխման նշանակված ժամկետը:

Ինչպես մեզ հավաստիացրին ծրագրի կազմակերպիչները, դեռեւս 70 տոննա ապրանք էլ գտնվում է ճանապարհին եւ այդ պատճառով է, որ մինչեւ երեկ բաժանվել է 6 հազար մաս: Մնացած 4 հազարը իրենց ծանրոցները կստանան հունվարի 7-ից սկսած: Ի դեպ, ծանրոցները պարունակում են 14 անուն սննդամթերք, այդ թվում ալյուր, շաքարավազ, կարագ, մեղր, բրինձ, ձու, սուրճ, խտացրած կաթ եւ այլ սնունդ, որը հիմնականում նախատեսվել է նկատի առնելով ամանորյա տոնական կարիքները:

Օգնության բաշխման աշխատանքներին մասնակցելու նպատակով Հայաստանում էր գտնվում նաեւ Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյանը: Սրբազանը եղավ Նոր Խարբերդի բերած երեխաների գիշերօթիկ դպրոցում եւ Օշականում ապաստանած Ղարաբաղի Ասկերանի շրջանի Խրամորթ գյուղից գաղթած մոտ 100 աշակերտների եւ նրանց ուսուցիչների մոտ, որոնց ոչ միայն բաժանվեցին օգնության վերը նշված փաթեթներ, այլեւ UAF-ի ինքնաթիռով Հայաստան բերված եւ Սրբազանի մի այլ ծրագրով նախատեսված ԱՄՆ-ում պատրաստված ամանորյա նվերների 1000 տուփ: Այդ նվերներից տարվել են նաեւ Արցախի 2 եւ Արցախի 3 առողջարաններ եւ բաժանվել Արցախից գաղթած երեխաներին:

Օգտվելով կատարված աշխատանքով, Մեսրոպ Սրբազանը ընդարձակել է օգնության ծավալները, եւ նոր որոշում կայացրել ապահովելու եւս 3000 ընտանիքի՝ Հայաստանի հարավային սահմանամերձ շրջաններում (2500 ընտանիք) եւ Արցախում (500 ընտանիք):

Մշակվել է նաեւ ընդհանուր ծրագիր առաջնորդարանի հնարավորություններով 6 ամիս ժամկետով ամենամսյա որոշակի վճարով ապահովել մայրաքաղաքի միայնակ թոշակառուներին (մոտ 1200 հոգի), որոնց ցուցակները ճշտվում են սոցիալական ապահովության նախարարության հետ համագործակցությամբ, ինչպես նաեւ Արցախի 2000 կարիքավորների:

Ի դեպ, սա առաջին անգամը չէ, որ Արեւելյան թեմը հանդես է գալիս նման նախաձեռնությամբ: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի պատրաստած տեղեկագրի համաձայն միայն Մեսրոպ Սրբազանի օգնության համար Ամենայն Հայոց Հայրապետին է փոխանցվել 8 մլն. 500 հազար ռուբլի:

Վերջում ավելացնենք, որ օգնության կազմակերպիչները ցավում էին, որ մինչեւ հունվարի 1-ը որոշ կոլեկտիվներ չստացան, ներողություն են խնդրում եւ հավաստիացնում, որ նշված ցուցակներով բոլոր կարիքավորները կապահովվեն:

«Ազգ»-ի ողջ խմբագրակազմը, նույնպես ստանալով այդ օգնության իր մասնաբաժինը, խորին շնորհակալություն է հայտնում այդ միջոցառման բոլոր կազմակերպիչներին:

Ա. Դ.

Երեւան

Տոնածառ գաղթական երեխաների համար

Փախստականների հարցերով պետական վարչության ֆինանսավորման բաժնի վարիչ Լեւոն Իգիթխանյանը հաղորդեց, որ վարչության պետ Վլադիմիր Մովսիսյանի նախաձեռնությամբ 1993 թ. հունվարի 2-5-ը բռնագաղթվածների եւ բռնատեղահանվածների երեխաների համար կազմակերպվելու է ամանորյա հանդես: Վարչությանն այս ձեռնարկում օժանդակել են փախստականների հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ: Դրա վիրատոմսեր են բաժանվում 5 հազար երեխաների, որոնց հանդեսի ավարտին նվերներ են տրվելու: Իգիթխանյանը ափսոսանք հայտնեց այն պատճառով, որ հանդեսը կազմակերպվել է Երեւանում եւ, հետեւապես, միայն շրջակայքում բնակվող բռնագաղթված երեխաների համար:

Նոյյան Տապան

Ռուսական վաուչերները Հայաստանում առաջարկվում են 10 հազար ռուբլով: «Ռոսեր-2» առեւտրական ֆիրմայի փոխտնօրեն Տիգրան Կարապետյանը հաղորդեց, որ այդ սեփականաշնորհման չեկերի տերերը, հնարավորություն կստանան 1993 թ. Ռուսաստանում սեփականաշնորհվող օբյեկտների փայատերեր դառնալ: «Վաուչերները վաճառում ենք 10 հազար ռուբլով եւ օգնում գնորդին որեւէ օբյեկտի փայատեր դառնալու հարցում: Երբ գնորդի գումարի դիմաց նրան վաուչերով չենք ապահովում, ապա պարտավորվում ենք տուգանք մուծել գումարի 150 տոկոսի չափով», ասաց Կարապետյանը:

ՆՏ

digitised by A.R.A.R.@

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի եւ Հայաստանի ու ներքին սփիւռքի թեմական-եկեղեցական կազմակերպութիւնների գործունէութեան մասին 1989-1992 տարիների ընթացքում

Եկեղեցի

♦ Սկիզբը էջ 3

Ցաւով պէտք է յայտնենք, որ մեր եկեղեցու հոգեւորականների թիւը չափազանց սահմանափակ լինելով, զրկուած ենք Հայաստանի եւ ներքին սփիւռքի կրօնական կարիքները լրիւ բաւարարելուց: Մեր եկեղեցին կարիք ունի այսօր առնուազն եւս չորս հարիւր եկեղեցականների, վարդապետ եւ քահանայ:

Առնուազն հինգ տարի պէտք է սպասել, որպէսզի մեր ճեմարանը նոր սերունդներ կարողանայ պատրաստել: Այդ աշխատանքը կատարւում է:

Գ. Հոգեւոր կրթական հաստատութիւններ

Կրօնական ազատութեան պայմաններում նոր թափ ստացաւ նաեւ Մայր Աթոռի եկեղեցական կրթական առաքելութիւնը, կրօնաւորների նոր սերունդներ պատրաստելու առաջադրանքով: Այսօր գործում են՝ Սուրբ Էջմիածնի Հոգեւոր ճեմարանը՝ 70 ուսանողներով, Արարատեան թեմի դպրանոցը՝ Սեւանայ կղզու վրայ՝ 27 ուսանողներով եւ Շիրակի թեմի ընծայարանը՝ Գիւմրի քաղաքում՝ 12 ուսանողներով:

Դ. Օգնութիւններ երկրաշարժի աղէտեալներին, Արցախի ժողովրդին եւ բռնագաղթածներին

Շիրակի տարածքի վրայ տեղի ունեցած ահարկու երկրաշարժից յետոյ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնութեամբ 1988-ից սկսած Մայր Աթոռն եւ ներքին թեմերը, յատկապէս Արարատեան, Շիրակի եւ Ռուսաստանի ու Արցախի կազմակերպեցին լայնածաւալ աշխատանքներ օգնութիւններ փութացնելով աղէտեալներին, որբերին, նաեւ Սումգայիթից, Կիրովաբադից ու Բաքուից փախստականներին, եւ Արցախի մարտնչող ժողովրդի կարիքներին:

Ստորեւ տալիս ենք պատկերը դրամական օգնութիւնների՝ համաձայն Մայր Աթոռի ֆինանսական բաժնի տուեալների:

1988 թ. մարտ ամսից մինչեւ 1992 թ. Մայր Աթոռի կողմից նուիրաբերուել են ներքոյիշեալ դրամական օգնութիւնները մեծ մասամբ գոյացած արտասահմանից նուէր ստացուած գումարներից:

1988-1989

1. Ադրբեջանից բռնագաղթուածներ եւ Արցախ 3.080.000 ռուբլի
2. Երկրաշարժից տուժածներ (աղէտեալների ֆոնդ) 1.052.000 ռ.
3. Բազմազաւակ մայրեր 373.000 ռ.
4. Այլ բնոյթի օժանդակութիւններ 284.000 ռ./4.789.000 ռ.

(Այդ թուականի սակով, սոյն գումարը հաւասար էր 599.000 դոլլարի)

1990

1. Ադրբեջանից բռնագաղթուածներ եւ Արցախ 2.630.000 ռուբլի
2. Երկրաշարժից տուժածներ (աղէտեալների ֆոնդ) 447.000 ռ.
3. Բազմազաւակ մայրեր 164.000 ռ.
4. Այլ բնոյթի օժանդակութիւններ 619.000 ռ./3.860.000 ռ.

(Այդ թուականի սակով, սոյն գումարը հաւասար էր 257.000 դոլլարի)

1991

1. Ադրբեջանից բռնագաղթուածներ եւ Արցախ 454.000 ռուբլի
2. Երկրաշարժից տուժածներ (աղէտեալների ֆոնդ) 827.000 ռ.
3. Բազմազաւակ մայրեր 126.000 ռ.
4. Այլ բնոյթի օժանդակութիւններ 628.000 ռ./2.035.000 ռ.

(Այդ թուականի սակով, սոյն գումարը հաւասար էր 68.000 դոլլարի)

1992

1. Ադրբեջանից բռնագաղթուածներ եւ Արցախ 2.130.000 ռուբլի
2. Երկրաշարժից տուժածներ (աղէտեալների ֆոնդ) 5.241.000 ռ.
3. Բազմազաւակ մայրեր 112.000 ռ.
4. Այլ բնոյթի օժանդակութիւններ 817.000 ռ./8.300.000 ռ.

(Այդ թուականի սակով, սոյն գումարը հաւասար էր 553.000 դոլլարի)

1989-1991 թուականին, արտասահմանից վերոյիշեալ օգնութիւնների մէջ, մասնաւոր յիշատակութեան արժանի ենք գտնում՝ առատաձեռն գումարային նուիրատուութիւնները՝ Ռուսաց Սրբազան Պատրիարքից 1 միլիոն ռուբլի, 1989-ին, Հռոմի Սրբազան Պապի՝ 100.000 դոլլարը, Աթէնի Յունաց արքեպիսկոպոսից՝ 60.000 դոլլարը, Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան՝ 320.000 դոլլարը, Պրագայի Կաթողիկէ արքեպիսկոպոսից՝ 256.000 ռուբլին, Լվովի կրօնական համայնքից՝ 100.000 ռուբլին, Ս. Նահանգներից Տ. Մեսրոպ արքեպ. Աշճեանի միջոցով 1989-1991-ին ստացուած 8.500.000 ռուբլին եւ զանազան կրօնական այլ կազմակերպութիւններից ու անձանցից՝ 457.000 ռուբլին:

Նաեւ՝

1. Cor Unum-Հռոմից 100.000 դոլլար
2. Դիաքոնիա-Շվեդիա 150.000 դ.
3. Քէօլնի հայ համայնքից 91.000 դ.
4. Հայ Ամերիկեան օգնութեան- Նիւեորք 45.000 դ.
5. Հայ Կրթական միութիւն- Լոս Անջելես 25.000 դ.
6. Էլվին Յակոբեան- ԱՄՆ 132.000 դ.
7. Armenian Relief Fund 50.000 դ.
8. Armenian Missionary Association 50.000 դ.
9. Neu Wied-Germany 32.000 դ.
10. Ջորջ Քիւրքճեան 15.600 դ.
11. Ս. Խաչ դպրեվանք միութիւն-Նիւեորք 11.000 դ.
12. Հայ Ազգ. հիւանդանոց եւ միութիւն-Պոլսոյ 11.700 դ.
13. Եւ այլ հայ ու օտար կազմակերպութիւններից եւ անհատներից 666.000 դ.

Վերեւում յիշուած բոլոր նուիրատուութիւններից գոյացած ընդհանուր գումարը եղել է 1.959.000 դոլլար:

Խորին գոհունակութեամբ ենք արձանագրում նաեւ 1.200.000 դոլլարի նուիրաբերումը Ժընեւի Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի, տրամադրուած Մայր Աթոռին, յատկապէս եկեղեցաշինական ծրագրերի իրագործմանը Հայաստանում:

Ստորեւ ներկայացնում ենք նաեւ Մայր Աթոռի տնտեսական բաժնի տուեալները՝ 1988 թ. Դեկտեմբերից մինչեւ 1992 թ. Հոկտեմբերը ներառեալ, արտասահմանից Մայր Աթոռ նուէր ստացուած եւ բաշխուած ապրանքների՝ սննդամթերքի, հագուստեղէնի, դեղօրայքի, անկողնային պարագաների եւ այլ զանազան իրերի՝ ընդհանուր քանակութեամբ:

Ուրեմն՝ 1988 թ. Դեկտեմբեր ամսից սկսած Հայաստանի հիւսիսային շրջաններում տեղի ունեցած երկրաշարժից յետոյ Հայ Առաքելական եկեղեցու հասցէով ստացուել են ներքոյիշեալ քանակութեամբ ապրանքները եւ բաժանուել իր ժամանակին աղէտեալներին:

1. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներից 1193 տոննա
2. Գերմանիայից 943 տ.
3. Իտալիայից 440 տ.
4. Լեհաստանից (կաթոլիկ եկեղեցու կողմից) 300 տ.
5. Շվեյցարիայից (Կարմիր Խաչ) 290 տ.
6. Ֆրանսիայից (Կարմիր Խաչ եւ Լիոնի հայ համայնք) 248 տ.
7. Թուրքիայից (պոլսահայեր) Հայոց Պատրիարքարան 176 տ.
8. Հոլանդիայից 43 տ.
9. Սիրիայից (հայ համայնք) 66 տ.
10. Արգենտինայից (հայ համայնք) 44 տ.
11. Հունգարիայից (Կաթոլիկ եկեղեցի) 47 տ.
12. Անգլիայից (հայ համայնք) 51 տ.
13. Պորտուգալիայից (Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն) 38 տ.
14. Բրազիլիայից (հայ համայնք) 22 տ.
15. Յորդանանից (հայ համայնք) 26 տ.
16. Աւստրիայից 15 տ.
17. Կիպրոսից (հայ համայնք) 16 տ.
18. Ռումինիայից (հայ համայնք) 10 տ.
19. Եգիպտոսից (հայ համայնք) 4 տ.
20. Ուրուգուայից (հայ համայնք) 1 տ.
21. Բուլղարիայից (հայ համայնք) 1 տ.
22. Բելգիայից (հայ համայնք) 1 տ.
23. Կանադայից (հայ համայնք) 1 տ.
24. Այլ երկրներից 6 տ.

3980 տոննա

Վերոյիշեալ ապրանքները բաշխուել են Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միջոցով, Ս. Ս. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նշանակած յանձնաժողովների կողմից:

Բացի վերեւում նշուած ապրանքներից, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միջոցով ԱՄՆ-ից եւ Գերմանիայից ստացուած շինարարական սարքաւորումներով եւ նիւթերով կառուցուել են 100 տուն եւ 2 մանկապարտէզ աղէտի գօտում, նաեւ ատաղձագործական մի գործարան գերմանական «Դիաքոնիշէս Վերք» եկեղեցական կազմակերպութեան օգնութեամբ: Իսկ Ստեփանաւան քաղաքում կառուցուել են 6 շէնք, 96 բնակարանով ԱՄՆ-ի Արեւելեան թեմի Հայ Առաքելական եկեղեցու հանգանակած գումարներով: Կառուցուել է նաեւ մի դպրոցի շէնք ԱՄՆ-ի Հայոց Արեւմտեան թեմի առաջնորդարանի միջոցներով:

Արձանագրում ենք նաեւ՝ 1990թ.-ից սկսած եւ մինչեւ օրս շարունակուող՝ պարբերաբար յղուած կարեւոր նիւթական օժանդակութիւնները՝ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմից, նպաստներ Արարատեան թեմի եկեղեցաշինական եւ կրօնական քարոզչութեան իրագործումների օգտին: Իսկ ԱՄՆ-ի Արեւելեան թեմից 1992-ին առաքուած է Շիրակի թեմի միջոցաւ, 960 տոննա սննդամթերք աղէտեալներին:

Ե. Վերջին երեք տարիների ընթացքում մեծաքանակ օգնութիւններ են ստացուել Մայր Աթոռի միջոցով, դեղօրայք, հագուստեղէն, սննդամթերք, արտասահմանեան Հայ եկեղեցու թեմական կենտրոններից՝ Միացեալ Նահանգներից, Կանադայից, Հարաւային Ամերիկայից, Անգլիայից (Aid Armenia), Ֆրանսիայից (Սոս Արմենիա), Աւստրալիայից (Պատրիարքարան), որոնք բաժանուել են մեր եկեղեցիների եւ պետական յանձնաժողովների միջոցով:

Նոյն տարիներին Մայր Աթոռում մեծաքանակ սննդամթերք է ստացուել Եւրոպայի քոյր եկեղեցիների, յատկապէս Գերմանիայից «Դիաքոնիշէս Վերք» եւ «Քարիտաս» կրօնական կազմակերպութիւնների կողմից, որոնք բաժանուել են աղէտի գօտու, սահմանամերձ շրջանների եւ Արցախի կարիքաւորներին:

Զ. 1989-91 տարիներին Մոսկուայում եւ Ռուսաստանի այլ քաղաքներում ապաստանած բազմահազար փախստական ընտանիքներին՝ Սումգայիթից, Բաքուից եւ Կիրովաբադից, մեծաքանակ օգնութիւններ է կազմակերպել նաեւ Հայ եկեղեցու Ռուսաստանի թեմի առաջնորդարանը, յատկապէս սննդամթերք եւ հագուստեղէն ու դրամական օգնութիւն, ստացուած Ռուսաստանի հայերից եւ արտասահմանի քոյր եկեղեցիներից ու բարեսիրական կազմակերպութիւններից:

Ստորեւ ներկայացնում ենք ամփոփումը այդ օգնութիւնների՝ համաձայն Ռուսաստանի Հայոց Մոսկուայի թեմական առաջնորդ՝ Տ. Տիրան եպս. Կիւրեղեանի հաղորդած տուեալների՝

1. 1988-1989 636.000 ռուբլի
2. 1990-1991 1.420.000 ռ.

Ընդամենը 2.056.000 ռուբլի

3. 1989-1991 թուականների՝ Փարիզի ՍՕՍ Արմենիի կողմից առաքուած հագուստեղէն շուրջ 16 տոննա

Ժընեւի ՍՕՍ Արմենիից ստացուած հագուստեղէն 20 տ.

Աւստրիայից, Գերմանիայից եւ Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհուրդից ստացուած սննդամթերք 12 տ.

Է. Վերջին չորս տարիների ընթացքում Մայր Աթոռի մասնաւոր ուշադրութեան առարկան է հանդիսացել Արցախի ժողովրդի հոգեւոր կարիքների բաւարարումը եւ աղէտեալներին օգնութիւններ հասցնելու մարդասիրական գործը: Երեք տարուայ ընթացքում կատարուել են հետեւեալ աշխատանքները: Ամբողջովին վերանորոգուել են Խնածախ, Բալուջա, Ներքին Հոռաթաղ, Գիւլիստան, Վերին Շէն, Հայ Բուրիս գիւղերի եկեղեցիները, մասամբ՝ Մարտակերտի շրջկենտրոնի Ս. Կարապետ, Գանձասար եւ Ամարաս վանքերը, ինչպէս նաեւ Շուշի քաղաքի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին: Կառուցուել են երկու երկյարկանի երհասենր Խնածախ եւ Ներքին Հոռաթաղ գիւղերում:

Ստեղծուել են հինգ քառաձայն երգչախմբեր եւ մէկ երկձայն մանկական: Մարտակերտի շրջկենտրոնում հիմնել ենք եկեղեցասիրաց Միութիւն եւ երկու կիրակնօրեայ դպրոցներ: Լայնածաւալ քարոզչական եւ դաստիարակչական աշխատանք է տարուել Ստեփանակերտի մանկապարտէզներում, մանկավարժական ինստիտուտում, թիւ 8 դպրոցում եւ բուժուսումնարանում երկտարուայ դասախօսութիւններ է տրուել Հայ եկեղեցու պատմութեան ու դաւանանքի վերաբերեալ:

Լայն կերպով քարոզչութեան համար օգտագործել ենք եւ շարունակում ենք օգտագործել տեղական թերթերը, ռադիոն եւ հեռուստատեսութիւնը:

1992-ից Ստեփանակերտ քաղաքում հիմնուել է Մարտակերտի եկեղեցասիրաց Միութեան մասնաճիւղը, որի ուժերի հետ մէկտեղ, ինչպէս նաեւ «Գթութիւն»-ի երեք աշխատակիցների հետ միասնաբար խնամում ենք 39 ծեր կանանց ու տղամարդկանց, հիմնելով Ստեփանակերտում «Խնամատուն»:

Արդէն 5 ամիս է, ինչ թեմի խնամքի տակ է գտնւում Արցախում ռմբակոծութեան պատճառով Երեւանում ժամանակաւոր ապաստան գտած 67 կին ու երեխայ: Եկեղեցի չունենալու պատճառով Ստեփանակերտ քաղաքում ստիպուած ենք եղել թատրոնի սրահներից մէկը օգտագործել ամէն կիրակի պատարագ մատուցելու համար, հոգալով տեղի հաւատացեալների կարիքները: Միւս սրահում շաբաթուայ երեք օրը օգտագործում ենք որպէս դպրոց, ուր պատրաստում ենք թեմի համար դպրաց եւ սարկաւագաց դասը, որտեղ նաեւ նոյն օրերին տրւում է կրօնական ու հոգեւոր երաժշտութեան ուսուցումը հաւատացեալ համայնքին:

1991-ին Արցախի թեմը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անմիջական օրհնութեամբ հիմնել է հրատարակչութիւն «Գանձասար» հանդէս անունով, որն էլ առ այսօր հրատարակել է 8 գրքոյկ եւ շարունակում է իր հրատարակչական գործունէութիւնը:

Վաթսուն տարուայ դադարից յետոյ Հայրապետի կարգադրութեամբ ու օրհնութեամբ 1989-ի աշնանը վերաբացուեցին Արցախում չորս եկեղեցիներ՝ Գանձասարի վանքի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ, Ամարաս վանքի Ս. Գրիգորիս, Խնածախ գիւղի Ս. Աստուածածին, Ներքին Հոռաթաղ գիւղի Ս. Աստուածածին: Շահումեանի շրջանում վերանորոգումներից յետոյ վերոյիշեալ երեք եկեղեցիների վերաբացումից առաջ այդ շրջանը, ինչպէս նաեւ Մարտակերտի շրջանի տարածքի 70 տոկոսը անցաւ Ադրբեջանի բանակի հսկողութեան տակ, որի պատճառով մենք զրկուեցինք նաեւ գործող Ներքին Հոռաթաղ գիւղի եկեղեցուց: Նման պատճառով այսօր մենք զուրկ ենք նաեւ Ամարաս վանքից, որը գտնւում է գրեթէ բուն սահմանի եւ կրակակէտի գօտում:

Այսօր գործում են Գանձասարի վանքը, Խնածախի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, պատարագներ է մատուցւում ամէն Կիրակի Ստեփանակերտում եւ Յունուար ամսից կը վերաբացուի Շուշի քաղաքի Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, ուր նաեւ կը հիմնուի նոյն ամսից փոքր հոգեւոր կլինիկայ իր բարեգործական դեղատնով, որի նման օրինակը ունեցել ենք Մարտակերտի շրջկենտրոնում:

Այս երեք տարուայ ընթացքում, գտնուելով պատերազմական վիճակում, պարտաւոր ենք եղել հոգալու բանակի հոգեւոր կարիքները եւ ակտիւ քարոզչական գործունէութիւն ծաւալել մեր համեստ ուժերով Արցախի բանակում, նոյնիսկ նշանակելով բանակի հոգեւոր կապելլան: Այսօր ստիպուած ենք նոյնիսկ ընդլայնել մեր ծառայութիւնը այս ոլորտում:

Արցախի թեմը նաեւ մարդասիրական օգնութիւն է հասցրել պայքարող արցախցիներին:

1989-1990 տարիներին Մայր Աթոռից ստացուած 1.200.000 ռուբլով եւ այլ նուիրատուութիւններից ստացուած գումարներով կատարուած են հետեւեալ օգնութիւնները՝

1990թ. 1991թ. 1992թ.

1. Բազմազաւակ մայրերին
19.367 ռ. 6.150 ռ. 200.000 ռ.
2. Ադրբեջանից գաղթածներին
133.010 ռ. 1.000.000 ռ. 53.000 ռ.
3. Զոհուածների ընտանիքներին
26.000 ռ. 2.400 ռ. 2.500 ռ.
4. Սահմանամերձ գօտու գիւղերին
108.850 ռ. 30.000 ռ. 1.801.270 ռ.
5. Գիւղական դպրոցներին 23.500 ռ. 5.685 ռ. -
6. Այլ զանազան օգնութիւններ
5.000 ռ. 10.150 ռ. -
Ընդամենը
316.527 ռ. 1.054.385ռ. 2.056.770ռ.
Ընդհանուր գումարով 3.427.682 ռ.

Ը. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնութեամբ եւ քաջալերանքով, ներկայ տարուայ ընթացքում, բացառիկ դրամական մարդասիրական օգնութիւններ են առաքուել աւելի քան վեց միլիոն դոլլարի՝ Միացեալ Նահանգաց մեր երկու թեմերից՝ Ս. Վաչէ եւ Ս. Խաժակ սրբազանների ջանքերով՝ յօգուտ Արցախի բնակչութեան կարիքների, Հայաստանի պետական իշխանութեանց միջոցով: Նաեւ Միացեալ Նահանգների Արեւելեան թեմի սրբազան առաջնորդի միջնորդութեամբ, Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը Հայաստանի կարիքաւոր բնակչութեանը տրամադրել է 15 միլիոն դոլլարի արժողութեամբ սննդամթերք, որը բաժանուել եւ շարունակւում է բաժանուել Նիւ Եորքի Հայոց Առաջնորդարանի ներկայացուցիչների ու պետական յանձնաժողովների միջոցով: Նաեւ Կանադայի առաջնորդ Տ. Յովնան սրբազանը՝ Գիւմրի աղէտեալ քաղաքի աւելի քան 8 հարիւր որբ երեխաներին պարբերաբար դրամական օգնութիւն է առաքում եւ նիւթապէս կարեւոր չափով մեծապէս օժանդակում «Խրիմեան Հայրիկ» անուան վարժարանի կարիքներին:

Վերջին չորս տարիներին վերեւում յիշատակուած օգնութիւնների տուեալների շարքում հաւանական է, որ մոռացուած տուեալներ լինեն: Այդ պարագային խնդրում ենք, որ մեզ յիշեցնեն դրանք, ամբողջացնելու համար մեր ցուցակները:

Պարտք ենք համարում այստեղ ընդգծել թէ վերոյիշեալ բոլոր տուեալները վերաբերում են այն օգնութիւններին, որոնք կատարուել են ու իրագործուել մեր եկեղեցու՝ Մայր Աթոռի միջոցով: Այլապէս մեր եկեղեցիների արտասահմանեան թեմերից եւ համայնքներից շատերը կատարել են մեծագումար օժանդակութիւններ եւ կարեւոր շինարարական իրագործումներ, նաեւ ուղղակի մեր երկրի պետական կամ քաղաքային իշխանութեանց միջոցով, ինչպէս օրինակ, Միացեալ Նահանգաց մեր թեմական կենտրոնները, Բրիտանահայ համայնքը (Aid Armenia), Ֆրանսահայ համայնքը (Սոս Արմենի) եւ ուրիշներ:

Թ. Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը, ինքը եւս, վերջին երկու տարիների ընթացքում նիւթապէս ուղղակի օժանդակել է Արցախի մեր եղբայրների եւ քոյրերի կարիքներին, արտասահմանում գտնուող իր ունեցուածքից տրամադրել 2.100.000 (երկու միլիոն հարիւր հազար) դոլլար, իսկ «Հայաստան» հիմնադրամին՝ 1.000.000 (մէկ միլիոն) դոլլար:

Այսպիսով Մայր Աթոռը, վերջին 35 տարիների ընթացքում իրականացրած իր ունեցուածքի մօտաւորապէս կէսը նուիրաբերել է վերոյիշեալ կարիքների օգտին Հայաստանի պետական իշխանութեանց միջոցով: Մնացած գումարը գտնւում է ի պահ Կաթողիկոսարանիս անունով Ժընեւի Union de Banque Suisses դրամատան մէջ, անձեռնմխելի, տոկոսները տրամադրելի Մայր Աթոռի եկեղեցաշինական ծրագրերի իրագործման համար:

Ժ. Վեհափառ հայրապետի հրամանով, շուրջ 8 տարիներ առաջ, Երեւանի Մատենադարանի եւ Հոգեւոր ճեմարանի գրաբարագէտ 12 դասախօսներ սկսեցին ամբողջ Սուրբ Գրի նոր թարգմանութիւնը արեւելահայերէն, նոր ուղղագրութեամբ: Աշխատանքը լրիւ աւարտուել էր 1991 թուականին, պատրաստ տպագրութեան, երբ Նորին Սրբութիւնը անհրաժեշտ համարեց եւ կարգադրեց, որ այն վերափոխուի դասական ուղղագրութեան:

Այս աշխատանքը ձեռնհասութեամբ կատարում են Հոգեւոր ճեմարանի հայոց լեզուի ու գրաբարի երկու մասնագէտ դասախօսներ: Նախատեսւում է այն իր աւարտին հասցնել 1993-ի աշնանը: Հրատարակութիւնը բարեխղճաբար յանձն է առել կատարել Աստուածաշնչական Միացեալ կազմակերպութիւնը՝ 100.000 տպաքանակով:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
14 դեկտեմբերի 1992 թ.
Ս. Էջմիածին

digitised by A.R.A.R.@

Ընթացանք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ, ԿԱՄ Ո՞Վ Է ԲՌՆԵԼՈՒ ՉԱՐԱԳՈՐԾԻ ՁԵՌՔԸ

Տարին մոտենում է ավարտին, թեեւ անկեղծորեն ասած որեւէ ավարտված գործի զգացողություն չկա, ինչպես որ չկա նորի ձեւավորման նախանշանը: Կա միայն համատարած անկառավարելի անկման երեւույթը, որի վերջը կարծես թե չի երեւում: Տարեվերջը նշանավորվեց հանրապետության նախագահի երկու ելույթներով, որոնք իրենց ողջ լավատեսությամբ հանդերձ, այնուամենայնիվ, համոզիչ չեն, առանձնապես այսօրվա իրողություններում: Քանի որ Գերագույն խորհրդում նախագահի ելույթը, որ հիմնականում ընդգրկում էր Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական խնդիրները, գոնե որոշ չափով քննարկման ենթարկվեց, իսկ նախագահական ընտրման առաջին տարեդարձի առիթով նոյեմբերի 21-ին ՀՀ հեռուստատեսությամբ սփռված նախագահի հարցազրույցը նվիրված քաղաքական-ներհասարակական խնդիրներին, մնաց առանց քննարկման, ապա թեեւ փոքր-ինչ ուշացումով, սակայն անհրաժեշտ ենք համարում ծանոթացնել ընթերցողին մեր մեկնաբանի որոշ տպավորությունների հետ, քաղած ինչպես անմիջականորեն հարցազրույցից, այնպես էլ նախագահի տված գնահատականներից:

Հայաստանի Հանրապետության նախագահի քաղաքական հարցերի գծով գլխավոր խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտյանը բազմիցս արտահայտել է այն կարծիքը, թե հնարավոր չէ հաջողված կամ տապալված համարել վարչակարգի ներքին եւ արտաքին քաղաքականությունը, քանզի չկան չափանիշներ, համաձայն որոնց կարելի լիներ անհրաժեշտ գնահատականներ տալ: Միայն առաջին հայացքից անտրամաբանական թվացող այս տեսակետն իրականում իր հիմքում երկաթյա տրամաբանություն ունի:

Իսկապես, չձեւավորված հասարակություններում, ուր բացակայում են պետականության ավանդականության հիմքի վրա ժամանակի ընթացքում ձեւավորված քաղաքական, հասարակական կամ այլ գործունեության գնահատման չափանիշները, խուսանավելու լայն տարածք կա եւ դժվար է միանշանակորեն դրական եւ բացասական գնահատական տալ այս կամ այն քաղաքական իրադարձությանն ու երեւույթին: Տվյալ իրավիճակում առաջնորդող ուղեցույց կարող է լինել բարոյականությունը, սակայն անկախ պետականության կառուցման երկամյա ընթացքում բարոյականությունն իբրեւ կատեգորիա դուրս է մղվել հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներից:

Ղարաբաղյան հեղափոխության վերնախավի իշխանությունը ձեւավորեց մի հոգեբարոյական կուռ համակարգ, ուր հնարավոր չէ տրամաբանական կամ բարոյական բնույթի որեւէ փաստարկով անգամ ամենամանր չինովնիկին ապացուցել, որ նա սխալ է աշխատում, կամ ընդհանրապես չի աշխատում: «Պատերազմ», «շրջափակում», «օբյեկտիվ պատճառներ եւ դժվարություններ» եւ համանման այլ բառերը շատ ավելի հզոր արդարացուցիչներ են բոլորի համար` ԲՏՏ-ի պետից մինչեւ նախագահը, քան անձամբ Հռոմի Պապի կողմից ստորագրված ինդուլգենցիան` միջնադարյան ոճրագործի:

Ինչեւիցե, փորձենք եւս մեկ անգամ կատարել այն անշնորհակալ գործը, որը կոչվում է «ընդդիմախոսել», թեեւ ընդդիմախոսության համար լուրջ նյութ է պետք, իսկ մենք անընդհատ գործ ունենք պատանեկան շաղակրատության հետ:

Նախագահական ընտրություններում իր տարած հաղթանակի երկամյա առաջին տարեդարձի օրը, երկարատեւ ընդմիջումից հետո, Հայաստանի Հանրապետության առաջին նախագահը մեծահոգաբար մի երկու խոսք ասաց «իր» ժողովրդին: Կարծում ենք, որ այսօրվա «ընդդիմախոսների» ամենադժվար գործը ՀՀ նախագահի եւ այլ պաշտոնական անձանց ելույթներում որեւէ կոնկրետություն գտնելն է եւ դրանց անդրադառնալը, քանզի նրանք այնքան վարպետորեն են կրկնում վերակառուցման մեծ ճարտարապետ Միխայիլ Գորբաչովի երկարատեւ ելույթներում ոչինչ չկոնկրետացնելու եւ ըստ էության ոչինչ չասելու տակտիկան, որ անզորությունից ձեռքեր վայր ես իջեցնում:

Ընդ որում, այն փաստը, որ նախագահի ելույթ-պատասխանները բնականորեն ակնկալվող քննարկումների չարժանացան, հակառակը, մամուլն ու հասարակական միտքը մեծ ոգեւորությամբ տրվեցին պարոն Բլեյանի չափազանց կոնկրետ գործողություն-ծրագրի քննարկում-դատապարտմանը, վկայությունն են այն բանի, որ ոչ ոք այլեւս հույս չի փայփայում ռացիոնալ կորիզ գտնել նախագահի խոսքի մեջ, ուստի դրա վրա ժամանակ չի ծախսում: Իզուր: Անգամ ոչինչ չասող խոսքի մեջ միշտ կարելի է հետաքրքիր որեւէ բան գտնել: Եւ ի վերջո երբեւէ պետք է հասկացվի, թե ինչ է կատարվում եւ ինչպես կարող են միեւնույն ճշմարտության կամ օբյեկտիվ իրականության վերաբերյալ այսպես ծայրահեղ գնահատականներ լինել: Երկուսից մեկը` կամ որոշ գրչակներ, ընդդիմախոսական մոլուցքից կուրացած, սեւացնում են այդքան բնական ու հաջող քաղաքական զարգացումները հանրապետությունում եւ նրանից դուրս, կամ... Եւ քանի որ հանրապետությունում իսկապես լավի ու վատի հստակեցված չափանիշներ չկան, ապա մենք կփորձենք հավասարակշռել եզրահանգումները տարբեր տեսանկյուններից բխող տրամաբանությունից:

Սկսենք նախագահի ելույթից: «Արժեքներ, որ մենք ունենք» բաժնում թիվ մեկ արժեքը ներկայացված է սոցիալ-քաղաքական կայունությունը: Միանգամից ասենք, որ նախագահի տեսանկյունից դա իսկապես արժեք է, նախ եւ առաջ իհարկե անձամբ իր եւ իր վարչակարգի համար: Իսկ մեր տեսանկյունը պարզելու համար հարց տանք, իսկ ինչո՞ւ պետք է անկայունություն լինի Հայաստանում: Հայաստանը, փառք աստծո, զերծ է ազգային խնդրի պայթուցիկից, իսկ առանձին ոչ մեծաքանակ ազգային փոքրամասնությունների ներկայությունը ոչ մի երրորդ սոցիալ-քաղաքական անկայունության սպառնալիք համարել չի կարելի, եթե իհարկե ինքներս այն չստեղծենք: Եթե ազգամիջյան խնդիրը բացակայում է, ապա ի՞նչը պետք է ապակայունացներ հանրապետությունը: Պատասխանը մեկն է` ներքաղաքական պայքարը իշխանության համար: Բայց, ինչպես նշում է ինքը` նախագահը, ժողովուրդն ու ընդդիմությունը խոհեմ գտնվեցին:

Իսկապես մեծ խոհեմություն է, երբ ընդդիմությունը չկրկնեց ՀՀՇ-ի օրինակը եւ երկիրը տնտեսապես քանդելու, համաժողովրդական հիստերիա բորբոքելու, ազգային անվտանգությունն ու հազարավոր մարդկանց կյանքը վտանգելու միջոցներով իշխանության համար պայքար չծավալեց: Այսինքն, մերժվեց ինքնանպատակ, արհեստական փլուզման ճանապարհով իշխանության հասնելու տարբերակը: Բայց խելամի՞տ է արդյոք, երբ ժողովուրդն ու ընդդիմությունը խուսափում են նաեւ իշխանության փոփոխության բնական եւ հասունացած պահանջմունքից: Ոչ, սա արդեն ոչ թե խոհեմության, այլ թուլության եւ կամազրկության արտահայտություն է:

Նախագահն իր ելույթում չի խոսում իր եւ իր վարչակարգի անհրաժեշտ, արդյունավետ աշխատանքի շնորհիվ ձեռք բերված քաղաքացիական համաձայնության վրա հիմնված կայունության մասին, այլ միայն ժողովրդի եւ ընդդիմության խոհեմության: Այսինքն, նախագահի խոսքերով ասած` կայունությունը Հայաստանում հիմնվում է ժողովրդի «վախի ծայրահեղ զգացողության» եւ ընդդիմության զսպվածության վրա, եւ սեփական ժողովրդի վախի վրա առայժմ պահպանվող կայունությունը նախագահը համարում է արժեք: Իսկ որպեսզի ժողովուրդն ավելի վախենա, իսկ ընդդիմությունն ավելի զսպված պահի իրեն, նախագահը բերում է Ադրբեջանի օրինակը, որը քաղաքական անկայունության պատճառով կորցրեց Խոջալուն, Մալիբեյլին, Շուշին եւ Լաչինը: Այսինքն, եթե որեւէ մեկը կասկածի տակ կդնի նախագահի եւ նրա վարչակարգի իշխանությունը, ապա այն պահպանելու պայքարում ոչ մի տարածքային կորուստների առջեւ կանգ չի առնի:

Միայն թե նախագահը մոռացավ նշել, որ Գետաշենը, Մարտունաշենը, Շահումյանը, Մարտակերտն ու Արծվաշենը մենք կորցրել ենք նրա իշխանության օրոք, առանց ներքին ապակայունացման իսկ նշույլի: Ուստի Հայաստանի պարագայում, երբ առավել տարածքներ են հանձնվում նաեւ առանց ապակայունացման գործոնի, սպառնալիքները պետք է որ անիմաստ լինեն:

Երկրորդ կարեւորագույն արժեքը նախագահը համարում է «իրավիճակի կառավարելիությունը, որն անշուշտ կապված է կայունության գործոնի հետ»: Դժվար է չհամաձայնել նախագահի հետ, եթե իրավիճակի կառավարելիության տակ հասկանանք, որ ոչ ոք չի խանգարում վարչակարգին ինքնակառավարվել: Եթե պետական համակարգում ընդգրկված բոլոր օղակների կառավարումը ներփակված է իրենց իսկ ներսում, երբ առօրյա կյանքում ոչ միայն կառավարման, այլեւ պետական միջամտության նշույլն իսկ չկա, եթե, ասենք, տրանսպորտի կամ առեւտրի վերահսկողությունը մաֆիոզ կառույցների կողմից «իրավիճակի կառավարելիության» առանցքն է կազմում, ապա ընդդիմախոսական թյուրիմացություններից խուսափելու համար նախագահը պետք է հստակեցներ դա իր ելույթում:

Ինչ խոսք, անբարոյական կլինի չհամաձայնել Հայաստանի կառավարության աշխատանքներին նախագահի կողմից տրված գնահատականին, քանզի ժողովրդի գլխին բերած բոլոր փորձանքներից հետո այն շարունակում է մնալ իր տեղում, ուրեմն իսկապես լավ է աշխատում:

Ժողովրդավարական ազատությունները, ինչ խոսք, հայկական հեղափոխության իրականացումից մնացած միակ արժեքն է, որը չնայած ոտնձգության բոլոր փորձերին, առայժմ պահպանվում է, քանի դեռ ժողովրդական զանգվածների կրավորականության պայմաններում ժողովրդավարական ազատություններն անմիջական սպառնալիք չեն ներկայացրել վարչակարգի իշխանությանը: Նրանց պահպանման նկատմամբ իշխանությունների հավատարմությունն իրական գնահատական կստանա այն ժամանակ, երբ կհասունանա ժողովրդական շարժման վերելքը: Համենայնդեպս Շահումյանի եւ Մարտունաշենի անկման ժամանակ այդ ազատությունների ոտնահարման սպառնալիքն ակնհայտ էր:

Եւ հետո, ժողովրդավարությունը թելադրում է տեղեկատվության ազատ հոսք, այդ թվում նաեւ վարչակարգի գործունեության վերաբերյալ: Իրականում Հայաստանի արտաքին քաղաքականության առանձին, բայց մեր ժողովրդի համար բախտորոշ քայլերի մասին հասարակությունը տեղեկանում է օտար աղբյուրների շնորհիվ, իսկ հաճախ նաեւ պարտադրվում է «ձեռքբերումների» ինքնագովազդով, որ հետո, մեղմ ասած, սուտ է դուրս գալիս: Ժողովրդավարական ազատությունների համար պայքարը դեռ առջեւում է եւ այն աճելու է զուգահեռ վարչակարգի իշխանության ճգնաժամի խորացման եւ ժողովրդի դժգոհության աճի:

Եւ վերջապես, հնարավոր չէ անուշադրության մատնել նախագահի եւ նրա վարչակարգի ծեծված հաղթաթղթի` արտաքին քաղաքականության ոլորտում «ձեռքբերումների եւ նվաճումների» հաղթարշավը, որի միջոցով երկու տարի շարունակ թոզ է փչվում հասարակ ժողովրդի աչքերին, չարաշահելով վերջինիս անտեղյակությունը քաղաքական խոհանոցին: Ասենք, որտեղից իմանա միամիտ ժողովուրդը, որ Հայաստանի անդամակցումը նախագահի կողմից թվարկված բոլոր միջազգային կազմակերպություններին, բանկերին, նախապես կանխորոշված էր արեւմտյան տերությունների կողմից, ԽՍՀՄ փլուզումից անմիջապես հետո: Արեւմուտքի որոշմամբ էր, որ Հայաստանը նախկին խորհրդային մյուս հանրապետությունների հետ ընդգրկվեց արեւմտյան կառույցներում եւ դիտարկվում է իբրեւ Եվրոպայի բաղկացուցիչ մասը: Մնում է միայն ենթադրել, թե այդ ինչ առանձնահատուկ անբնական քայլեր պետք է աներ Հայաստանը, որպեսզի դուրս մնար այդ կառույցներից: Հավանաբար, նախագահի նշած «ձեռքբերումը» պետք է համարել այն, որ իր վարչակարգը գոնե չտապալեց կանխորոշված ծրագրերը:

Եթե հաշվի առնենք, որ բոլոր այն հարցերում (այդ թվում նաեւ արտաքին քաղաքականության), ուր Հայաստանին ազատ ընտրության հնարավորություն էր տրված, վարչակարգը տապալվեց, ապա վերը նշվածն իսկապես ձեռքբերում պետք է համարել: Նախագահը, ինչ խոսք, գերադասում է լռության մատնել ԵԱՀԽ-ի շրջանակներում Լեռնային Ղարաբաղի հիմնահարցի հայանպաստ տեսակետի մերժման եւ միջազգային իրավունքի նորմերի համապատասխան, Հայաստանի դեմ կիրառվող գործողությունների դատապարտման անտեսման մասին: Հայաստանի Հանրապետության նախագահը լռության է մատնում Ռուսաստանի կողմից Թուրքիային զենքի տրամադրման, այդ թվում նաեւ ծանր զրահատեխնիկայի մատակարարման-վաճառքի փաստերը, թեեւ առավել, քան որեւէ մեկը գիտի, որ վաճառված զենքը դյուրությամբ հայտնվում է Ադրբեջանում: Նա լռության է մատնում այն, որ փաստորեն առանց միջազգային ատյանների որոշման Հայաստանի դեմ կիրառվում են տնտեսական խստագույն պատժամիջոցներ, որ աշխարհի վառելիքի պաշարների մոտ գտնվող երկիրը տառապում է դրանց պակասից, որ հանրապետությունում տնտեսական եւ սոցիալական աղետը ոչ թե օբյեկտիվ դժվարությունների հետեւանք է, այլ քաղաքական ամլության:

Այս թվարկումները կարելի է անվերջ շարունակել եւ բացահայտել, որ իշխանությունների կողմից հասարակությանը ներկայացվող «արդարացուցիչ հանգամանքների» գերակշռող մասը հնարածին է եւ հետեւանքն է լոկ մի բանի` արտաքին քաղաքականության ձախողման:

20-րդ դարում բոլոր նորմալ երկրների արտաքին քաղաքականությունը ազգային անվտանգության ապահովման առաջնահերթ խնդրից բացի ուղղված է նրա տնտեսական շահերի պաշտպանությանը: Ավելի ճիշտ կլինի ասել, որ մեր ժամանակներում ազգային անվտանգության ապահովման աստիճանն ուղղակիորեն կախված է տնտեսական խնդիրների լարգավորման աստիճանից: Նորանկախ Հայաստանի համար ընտրության հնարավորությունները խիստ սահմանափակ էին. կամ ակտիվ, նախաձեռնողական քաղաքականությամբ Հայաստանը լիարժեք քաղաքական գործոն էր դառնում տարածաշրջանում, ապահովելով` ա. միջազգային կազմակերպությունների, արեւմտյան եւ տարածաշրջանային տերությունների վերահսկողությամբ հաղորդակցության ուղիների անխափան աշխատանքի ապահովությունը, իսկ խախտումների դեպքում միջազգային իրավունքի համապատասխան նորմերի համաձայն հասնում էր պատժամիջոցների կիրառմանը եւ ուժային միջամտությանը, բ. ֆինանսական կապիտալի եւ առաջատար տեխնոլոգիաների մուտքը Հայաստան, դարձնելով երկիրը տարածաշրջանային քաղաքական եւ տնտեսական խաչմերուկ, կառուցելով ժամանակակից պահանջմունքներին համապատասխանող տնտեսություն, բանակ, պետական կառույցներ եւ մշակութային համակարգ, որոնք առանձին-առանձին եւ միասին վերցրած անհնար է ձեւավորել առանց խոշոր ֆինանսական ներդրումների, գ. հայ ժողովրդի տարասփյուռ հատվածների տնտեսական եւ քաղաքական կենտրոնացված կառավարումը, առաջնայնությունը տալով պետականության աջակցությանը սփյուռքին, նրանում ձեւավորված ավանդական կառույցների ամրապնդմանը, նոր համազգային կառույցների միջոցով ավանդական կառույցներից դուրս գտնվող հայկական հատվածների մասնակցության ապահովումը պետականության եւ ազգային գործընթացներին, առավելապես անհեռանկարային եւ վտանգված տարածքներից սփյուռքահայերի ներգաղթի կազմակերպումը Հայաստան եւ ԼՂՀ:

Առաջին երկուսը նախադրյալներ կստեղծեին ստրատեգիական հարցերում տարածաշրջանային քաղաքական զարգացումներից Հայաստանի կախվածության առավելագույն բացառման համար, իսկ երրորդը հայկական պետականության հիմնարարության, իր պատմական հայրենիքում ապրելու, այն զարգացնելու եւ պաշտպանելու հայ ժողովրդի կամքի արտահայտության ամենալուրջ արտահայտությունը պետք է լիներ: Ետհեղափոխական վարչակարգը անհրաժեշտից առավել ժամանակ ուներ նշված քաղաքական ուղին որդեգրելու համար, մանավանդ որ տարածաշրջանային եւ միջազգային քաղաքական զարգացումները այն փուլում լիովին նպաստում էին դրան, ինչի մասին բազմիցս գրվել էր:

Նախաձեռնողական, ինքնուրույն, Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ հավասարակշռված ու խուսանավող քաղաքականությունից հրաժարումը գիտակցական քայլ էր եւ իրականացվեց իշխանության ղեկին տնօրինող կոնկրետ քաղաքական գործիչների եւ ուժերի կողմից: Բոլորովին վերջերս Հրանտ Բագրատյանը կրկին հաստատեց վարչակարգի հավատարմությունը ամերիկյան քաղաքական առանցքին, որի ճակատագրապաշտական պահպանման համար վարչակարգը ոչնչի առջեւ կանգ չի առնում: Թեեւ ակնհայտ է, որ արեւմտամետության նման անտրամաբանական տարբերակը մերժելի է հենց իր Արեւմուտքի համար, որը, հակառակ դեպքում, գեթ մի [illegible] դրսեւորումներ կձեռնարկեր Հայաստանի տնտեսական, սոցիալական եւ հասարակական աղետը կանխելու եւ դրանով իսկ վարչակարգը փրկելու համար, սակայն ոչ [illegible] ոչինչ չի արվում, այլ պարզապես [illegible] հնարավորություն է ընձեռնված, դրանից բխող բոլոր հետեւանքներով հանդերձ:

Հայաստանի պետական իշխանությունն ու ազգային անվտանգությունը հետեւողականորեն ոչնչացվում են հանրապետության տնտեսության [illegible] փլուզման եւ քաղաքական [illegible] կուսացման ճանապարհով: [illegible] ժողովրդի ապագայի վրա կախված [illegible] հանգուցալուծումն է գտնում [illegible] հայ ժողովրդի անվերապահ [illegible]: Մեր պատմության եւ պատմական ճակատագրի վերաիմաստավորումն [illegible] եւ իրատեսական կոչվող [illegible] ողջ էությունը ընդգրկում [illegible] պարզ բանաձեւի մեջ: Ահա թե ինչու մերժվեցին երկրի զարգացման բոլոր այլընտրանքային ճանապարհները, [illegible] երկրի բազմակողմանի [illegible] կանխելու ակնհայտ հնարավորությունները:

«Հայկական հարցի» [illegible] հանգուցալուծման, [illegible] գնով գոյատեւման հնարավորություն [illegible] վարչակարգի քաղաքական [illegible] տեսությունը հիմնված է անվերապահ [illegible] սկզբունքի վրա: Եւ այս տեսանկյունից վարչակարգի եւ ներքին, եւ արտաքին քաղաքականությունն իսկապես հաջողված պետք է համարել: [illegible] հետեւողականորեն դասվում են, որ գոյատեւման այլընտրանք չկա, քան փրկության միակ ուղին Թուրքիան, որը եւ հաց է, եւ էլեկտրականություն, հաղորդակցության միակ ուղի, մի խոսքով ամեն ինչ: Մարդկային դեմքն ու [illegible] պահպանած ժողովուրդը երբեք չէր համաձայնի իր գոյատեւման նման նախապայմանին, իսկ [illegible] հոգեպես եւ բարոյապես ծնկի բերված զանգվածին կարելի է թելադրել ցանկացած նախապայման:

Եւ վերջապես, անմիջական հարեւանների հետ հարաբերություններում «զգալի տեղաշարժերի» մասին: Այսօր միայն մեծ կարոտախտով կարելի է հիշել մեր պետական անկախության վերականգնման առաջին փուլում Թուրքիայի խիստ հավասարակշռված, զգույշ եւ սթափ քաղաքականության, Վրաստանի եւ նրա ժողովրդի հետ իսկապես բարիդրացիական հարաբերությունների, Իրանի հետ արդյունավետ հարաբերությունների հաստատումից սպասվող շահաբաժինների մասին: Առանձնահատուկ չար տաղանդ ու նպատակային գործողություններ էին պետք, որպեսզի մեկ տարվա ընթացքում ամեն ինչ գլխիվայր շուռ գար. Թուրքիան խուսանավումից տնտեսական գործընկերոջից վերածվեր ողորմություն բաժանող, միջազգային ասպարեզում ակնհայտ հակահայկական դիրքորոշում որդեգրած եւ Հայաստանին իր կամքը թելադրող երկրի, որպեսզի Վրաստանը դժոխք դառնար նրա տարածքը մեկնող հայաստանցիների համար, որպեսզի Իրանը, դեպի հայ ժողովուրդն իր ավանդական հակվածությամբ հանդերձ, հանդուրժեր մեր վառելիքային եւ էներգետիկ սովն ու տնտեսական աղետը եւ երկարատեւ ու ապարդյուն փորձերից հետո Հայաստանի հետ ընդհանուր շփման եզրեր գտնելու ուղղությամբ ԼՂՀ-ի հիմնահարցում լիովին հակվեր դեպի Ադրբեջանը: Տեղաշարժերն իսկապես տպավորիչ են:

Նախագահը հեռուստազրույցում հավաստեց իր հավատարմությունը որդեգրած քաղաքական ուղուն, ուստի Հայաստանը կանգնած է պատմական եւ քաղաքական անձնասպանության սահմանագծին: Նա հայ ժողովրդի համար [illegible] իրատեսական ապագա է կերտում եւ նախընտրած ուղուց հրաժարվելու ոչ մի նշան չունի: Նա նախանձելի հետեւողականությամբ այնպես է քայքայում ու քանդում երկիրը, ձախողում արտաքին հարաբերությունները եւ մասնատելով կազմալուծում սփյուռքը, որ անգամ իշխանության հնարավոր փոփոխությունից հետո էլ դրանց հետեւանքների հաղթահարումը կարող է անհնարին լինել: Նախագահը գորբաչովյան վերակառուցման հռչակավոր, արժանավոր եւ տաղանդավոր ներկայացուցիչն է, ուստի իր արածները շտկելու հույսեր հաջորդներին չի թողնելու:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Մեկնաբանելով այս տարվա քաղաքական իրադարձությունները, ամերիկյան հայտնի «Newsweek» հանդեսը ընդարձակ հոդված է հրատարակել «Ատիր հարեւանիդ» ընդհանուր խորագրով, որտեղ 1992 թվականը բնութագրվում է որպես եղբայրասպան կռիվների տարի։ Ստորեւ թարգմանաբար ներկայացնում ենք հատվածներ այդ հոդվածից։

1992 ԹՎԱԿԱՆ. ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՎՆԵՐԻ ՏԱՐԻՆ

Ներկա հազարամյակի վերջին տասնամյակը մինչեւ վերջերս բնութագրվում էր որպես փոթորկալի բարեփոխումների ժամանակաշրջան, որ ոչ թե շատ հրճվանքի առիթ էր տալիս, սակայն 1992 թվականն իր հետ բերեց դաժանության այնքան մութ ու վատթար էջեր։ Խորհրդային Միության փլուզումից հետո բռնամանքը ծայր առավ նրա տարածքում. Գերմանիաների վերամիավորումից հետո առանձին ծայրահեղ խմբակցություններ սկսեցին հարձակվել ներգաղթողների վրա, վերստին կյանքի կոչելով նացիստական նախկին կարգախոսները։ Ռասսայական խտրականության վերացումից հետո Հարավային Աֆրիկայում սեւամորթների տարբեր ֆրակցիաների միջեւ սարսափելի բուռն բախումներ ծայր առան։ Բոսնիայում, Սոմալիում, Հնդկաստանում, Վրաստանում եւ այլուր բռնամանքն ու բռնությունները դարձան սովորական երեւույթներ։ «Ատիր հարեւանիդ» կարգախոսը կարծես դարձավ տարվա խորհրդանիշը։

Այս եղբայրասպան կռիվներն այնպիսի կոտորածների պատճառ դարձան, որ օտար երկրներն ստիպված եղան միջամտելու։ Օտար ռազմական ստորաբաժանումներն այժմ փորձում են կարգուկանոն հաստատել Սոմալիում, որպեսզի հնարավոր լինի մարդասիրական օգնությունը հասցնել սովահար ժողովրդին։ Միջամտության պահանջները հետզհետե ավելանում են Բոսնիայում, որտեղ սերբերը հալածում են մահմեդականներին, մղված երկիրը «էթնիկական մաքրագործման» ենթարկելու մոլուցքից, մի տերմին, որն այժմ օգտագործվում է բոլոր այն վայրերում, որտեղ մարդկանց կամ սպանում են, կամ տեղահանում։

Ո՞րն էր, որ առաջ բերեց մարդկային այսպիսի ատելությունների բռնկումը։ Պատճառները գուցե բազմազան են, սակայն ամենագլխավորը դրանց մեջ, երեւի, Խ. Միության եւ կոմունիզմի փլուզումն էր, ինչպես նաեւ դրան հաջորդող սառը պատերազմի ավարտը։ Ոչ մի կայսրություն այսքան արագ չէր կործանվել, ինչքան Լենինի եւ Ստալինի ստեղծած այս պետությունը։ Երկար տարիներ ամբողջատիրական համակարգում ապրած միլիոնավոր մարդիկ հանկարծ իրենց գտան ընդհանրապես պետություն չունենալու իրականության հետ դեմ հանդիման։ Այս տարվա բոլոր խռովությունների հիմնական պատճառը դարձան անիշխանությունն ու տնտեսական անապահովությունը։ Պլանային տնտեսությունից մարդիկ հանկարծ փոխադրվեցին շուկայական, մրցութային հարաբերությունների ոլորտը։ Մեծ երկրների մասնատումով էթնիկական խմբավորումները դարձան փոքրամասնություններ եւ սկսեցին տառապել իրական կամ ենթադրյալ խտրականության դրսեւորումներից։ Այս երեւույթը տեղի ունեցավ ինչպես Եվրոպայի հանրապետություններում, այնպես էլ Մոլդովայում եւ Միջին Ասիայում, որտեղ բնիկ ռուսները իրենց գտան օտարացած վիճակում։ Դեռ ավելին, նրանց կոչեցին նաեւ անցյալ բռնությունների հեղինակը լինելու անախորժ դիտակը։

Միեւնույն երեւույթը առավել սուր կերպով արտահայտվեց Հարավսլավիայում։ Ֆեդերալ պետության սահմաններում սերբերը գերիշխող էթնիկական խմբավորումն էին կազմում։ Երկրի բաժանումով եւ առանձին հանրապետությունների կազմավորումով Սերբիայից դուրս (Բոսնիայում եւ Խորվաթիայում) ապրող սերբերն սկսեցին այն վախն ապրել, որ իրենց դուրս կշպրտեն տարիներ շարունակ իրենց ապրած բնակավայրերից։ Եւ Բելգրադի իրենց ազգակիցների օժանդակությամբ սկսեցին զենքի ուժով Մեծն Սերբիա երազել։

Չեխո-Սլովակիայում չնայած համայնքային լարվածությունը պատերազմի տեղիք չտվեց, այնուամենայնիվ բաժանումն անխուսափելի դարձավ եւ Նոր տարվանից Չեխիան եւ Սլովակիան գոյություն են ունենալու որպես առանձին պետություններ։

Քաղաքական ազատություն, անկախություն եւ ռամկավարություն բառերն սկսեցին մոդային դառնալ եւ բոլորովին էլ պատահական չէ, որ մարքսիզմի վարկաբեկումով վերջ գտավ նաեւ ռասսայական խտրականությունը Հարավային Աֆրիկայում, քանի որ այնտեղ սպիտակամորթների իշխանության գլուխը մնալու գլխավոր գրավականը կոմունիզմի ներթափանցման առաջն առնելն էր։ Աֆրիկայի մյուս մասերում իշխանության միակուսակցական համակարգը սկսեց երերալ։ Եթե անցումային գործընթացները մի վայրում համեմատաբար անաղմուկ են առաջ գնում (ինչպես Զամբիայում), այլ վայրերում դրանք չափազանց խռովահույզ բնույթ են կրում (ինչպես Քենիայում, Լիբերիայում եւ Զաիրում)։

1992 թվականը երեւան հանեց մարդկային բնավորության հատուկ մի շարք վատթարագույն գծեր, որոնք գուցե թաքնված էին զանազան պատճառներով։

Դժվար է առանձնացնել բարոյական եւ գործնական կողմերը օտար զինվորական միջամտության, որը կոչված է կասեցնելու տարբեր երկրներում տիրապետող կործանումը։ Եթե Սոմալիում նրանց ներկայությունը հնարավոր դարձրեց նվազագույնի հասցնել երկկողմանի բախումները, ապա Բոսնիայում պատերազմն արդեն ամբողջ թափով ընթացքի մեջ էր, երբ օտար միջամտությունը տեղ հասավ, եւ նրանց ժամանակից շուտ դուրս բերումը կարող է վտանգել կայունացման գործընթացը։ Հարց է ծագում. ինչքա՞ն ժամանակ նրանք կարող են չեզոք դիրք բռնել եւ ստիպված չեն լինի արդյոք վաղ թե ուշ կռվել սերբերի դեմ։ Մի բան հստակ է. այնուամենայնիվ պատերազմն այնտեղ երկար կտեւի, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Հարավսլավիայի տարածքը շատ հարմար է պարտիզանական մարտերի համար։

Իսկ ստորաբաժանումներ ուղարկող երկրների ժողովուրդներն արդյոք համաձա՞յն են այդպիսի հեռանկարի։ Ինչքա՞ն ժամանակ կարող է «մարդասիրական» դիմակը կառչած մնալ այդպիսի օժանդակությունների վրա։ Չէ՞ որ ուրիշ շատ վայրեր կան աշխարհում, որտեղ բռնությունն ու քաղաքական անկայունությունը իշխում են համատարած։ Ինչպե՞ս կարելի է ճիշտ ընտրություն կատարել եւ հնարավո՞ր է արդյոք հասնել բոլորին օգնության։ Նույնիսկ ցանկության դեպքում ոչ բոլոր երկրներն են ի վիճակի հանձն առնելու այդպիսի առաքելություններ։ Միացյալ ազգերի կազմակերպության ներկա ընդհանուր քարտուղար Բուտրոս Ղալին վերջերս հանդես եկավ մի կոչով ստեղծելու միջազգային մի մարմին, ՄԱԿ-ի հսկողության տակ, այդպիսի անհրաժեշտության դեպքում օգտագործելու նպատակով։ Սակայն քիչ հավանական է, որ այն մոտիկ ապագայում ստեղծվի։ Այնպես որ, առայժմ միայն Մ. Նահանգներն է, որ օդային եւ ծովային հսկայական հնարավորություններն ունի, այդպիսի մեծածավալ քայլեր կատարելու։

Եւ վերջապես, ամենակարեւոր հարցն այն է, թե ինչպես կարելի է ավարտին մոտեցնել ձեռք առնված մարդասիրական օժանդակությունները։ Խաղաղապահությունը պետք է իր տեղը զիջի պարզապես խաղաղ գոյակցությանը։ Հենց խաղաղապահ զորքերի ներկայությունն անգամ կարող է այդ վայրերում խոչընդոտ հանդիսանալ խաղաղության հաստատմանն ու հետագա քաղաքական լուծումներ գտնելը։ ՄԱԿ-ի զորքերը արդեն 20 տարի շարունակ Կիպրոսում փորձում են թուրք եւ հույն համայնքները պահել հակակշռի տակ։ Կողմերից ոչ մեկը նույնիսկ անգամ չի ցուցաբերում համագործակցելու կամ մերձեցման եզրեր գտնելու նպատակով։ ■

Կովկաս. Խորհրդային Միությունը միշտ էլ եղել էր տարբեր ազգությունների անտրամաբանական մի հավաքածո-կազմավորում։ Այն ձգվում էր 11 տարբեր ժամանակային գոտիների ամբողջ երկայնքով։ Ենթադրյալ միասնականության փլուզումով առաջացավ էթնիկական անջատողականությունը։ Մոսկվայում ռուսական կայսրությունը այժմ փորձում է միջնորդի դեր կատարել նախկին հանրապետությունների միջեւ, սակայն առայժմ անզոր է թվում այդ կենտրոնախույս ուժերի դիմաց։

Ամբողջ Կովկասն այսօր դարձել է թատերաբեմ էթնիկական պատերազմների, որոնցից ամենասարսափելին տեղի է ունենում Լեռնային Ղարաբաղում, որտեղ տեղացի հայերը պայքարում են հանուն անկախության։ Մոտ 3000 հոգի արդեն սպանվել են։

Վրաստանում հարյուրավոր մարդիկ զոհվել են 1989-ից ի վեր, Հարավային Օսիայի շրջանում, որը ցանկանում է միավորվել Ռուսաստանում գտնվող Հյուսիսային Օսիայի հետ։ Հազիվ էր ռուս-վրացական համատեղ մի հրադադար հայտարարվել անցյալ ամառ, երբ Աբխազիան հայտնեց իր անջատումը Վրաստանից։ Հոկտեմբերին բախումներ բռնկվեցին Հյուսիսային Օսիայում՝ ինգուշների եւ օսերի միջեւ, եւ մինչեւ Մոսկվան կհասցներ միջամտել, տեղի 60 հազար ինգուշների կեսից ավելին արդեն տեղահան էին արված։

Բալկանյան երկրներ. Խ. Միության փլուզումը շատերի առաջ բաց արեց լայն հնարավորություններ, որոնցից, դժբախտաբար, ոչ բոլորն էին հաճելի։ Մինչ Հարավսլավիան տարբաժանվում էր, Արեւմտյան երկրները նախընտրեցին որոշ հեռավորությունից ուսումնասիրել կացությունը։ Սրանից էլ օգտվեց Սերբիայի նախագահ Սլոբոդան Միլոշեւիչը, որն էլ ազգայնամոլական կոչերով սերբերին մղեց պայքարելու հանուն անջատողական քաղաքականության։ Միջազգային տնտեսական պատժամիջոցներն անգամ անզոր գտնվեցին սթափեցնելու նրան։ Սերբիան կարողացավ գրավել Խորվաթիայի մեկ երրորդ մասը։ Հարեւան Բոսնիայում եւ Հերցեգովինայում մարտերը դեռեւս շարունակվում են։ Սերբական ռազմական ուժերը գրավել են այդ տարածքների երեք չորրորդ մասը։

Գերմանիա. Երեւի շատ գերմանացիներ զգում էին, որ միասնությունը ամեն հարց չի լուծի, սակայն նրանք չէին կարող ենթադրել, թե այն ինչպիսի ամոթանք կբերեր իրենց գլխին։ Հազարավոր գերմանացիներ երկրի զանազան մասերում համախմբվում են նեոնացիստական կազմավորումների շուրջ։ Ամբողջ 1992-ի ընթացքում ավելի քան 2000 վայրագություններ եւ ատելության հողի վրա կատարված սպանություններ են արձանագրվել երկրում։ Զոհերի մեծամասնությունը պատկանում էր օտար երկրներից (Թուրքիա, Վիետնամ) հրավիրված աշխատուժին։ Սակայն նրանց թվում հարձակման են ենթարկվել նաեւ տեղացի հրեաներն ու գնչուները, ինչպես նաեւ սովորական անօթեւան մարդիկ։ Այդ ատելությունից անմասն չեն մնացել նաեւ գերմանացիների արեւելյան մասի իրենց ազգակիցները։

Քրդստան. Երբ Բուշը հռչակեց աշխարհում նոր կարգուկանոն հաստատելու իր մտադրությունը, քրդերը հույս ունեին, որ նա իրենց համար մի հողակտոր կհատկացնի երկրիս վրա։ Տարածված լինելով տարբեր երկրներում (Թուրքիա, Իրաք, Իրան եւ Սիրիա), քրդերը փաստորեն հայրենիք չունեն եւ համարյա բոլոր վայրերում ենթարկվում են տարբեր տեսակի եւ աստիճանի հետապնդումների։ Թուրքիան մինչեւ այսօր հերքում է այն իրողությունը, որ իր տարածքում ապրում են 10 միլիոն քրդեր։ Անվավեր է համարվում նրանց լեզուն, մշակույթը եւ երաժշտությունը։ Իրաքում, որտեղ 3 միլիոն քրդեր են ապրում, վերջին 5 տարիների ընթացքում ոչնչացվել են մոտ 2000 քրդական ավաններ։

Սոմալի. Սառը պատերազմը Սոմալիի գոյության միակ հույսն էր։ Այն ժամանակ, որ Մոսկվան Եթովպիային թիկունք էր կանգնում, Արեւմուտքը ամեն կերպ օժանդակում էր Սոմալիի կառավարությանը, որպեսզի երկիրը զերծ մնա ռուսների հնարավոր ազդեցությունից։ Հենց այդ սպառնալիքը վերացավ, Վաշինգտոնն անմիջապես դադարեցրեց ռազմական օժանդակությունը։ Երկրում տարբեր ցեղախմբերի միջեւ տարիներ շարունակ գոյություն ունեցող ատելությունը, որ նախկին բռնատեր Սիադ Բարը սերմանել էր իր կառավարությունը ամուր պահպանելու նպատակով, հանկարծ գլուխ բարձրացրեց։ Նույնիսկ գաղթականներին ուղարկված մարդասիրական օգնությունը զերծ չմնաց հարձակումներից։ Մոտ 2 միլիոն հոգի, մեծամասնությունը երեխաներ, այժմ կանգնած են սովից մահանալու վտանգի առաջ։

Ովքեր են հաղթանակել եւ ովքեր պարտվել 1992-ի ընթացքում.

Հաղթել են. Լեխ Վալենսան, Ալբերտո Ֆուջիմորին, Բուտրոս Ղալին, Սադդամ Հուսեյնը, Ֆիդել Ռամոսը եւ արքայազն Ուիլյամը։

Պարտվել են. Բորիս Ելցինը, Քիիչ Միյազավան, Ֆիդել Կաստրոն, Ֆրանսուա Միտերանը, Ժակ Դելորը եւ Յասիր Արաֆաթը։

Ելցինը լուծ[...] ղեկավարական ամառանոցնե[...]

Նախագահ Բորիս Ելցինը երեքշաբթ[...]
օրը հրամանագիր է հրապարակե[...]
«Ղեկավարության Ռուսաստանում ղեկա[...]
կան ամառանոցների համակարգի լու[...]
ծարման մասին»։ Այդ որոշման նպա[...]
տակներն են սոցիալական արդարո[...]
թյան վերականգնումը եւ Ռուսաստա[...]
ամբողջ բնակչության համար հանգ[...]
տի ու բուժման օբյեկտների օգտագործ[...]
ման միատեսակ պայմանների ստեղծ[...]
մը։ Հրամանագրի համաձայն անօր[...]
նական է համարվում արտոնյալ պա[...]
մաններով ամառանոցների հատկացո[...]
մը «նախկինում բարձր պաշտոնն[...]
զբաղեցրած անձանց, ինչպես նաե[...]
կենսաթոշակի անցնելու կապակցո[...]
թյամբ»։

Մոսկվայում կգործ[...] անկա[...] հեռուստատեսությու[...]

Հունվարի 1-ից Մոսկվայի հեռուստադ[...]
տողները կկարողանան դիտել Անկա[...]
հեռարձակման մոսկովյան կորպորա[...]
ցիայի (ԱՀՄԿ) առաջին հաղորդումն[...]
րը, որը կգործի 6-րդ հեռուստաալիքո[...]
Համատեղ ձեռնարկության համաձա[...]
նագրի հիման վրա ծրագրերի ստեղ[...]
մանը կմասնակցի ամերիկյան TB[...]
կորպորացիան։ «Դա կլինի ընտան[...]
կան լրատվական-զվարճալի ծրագիր[...]
Մոսկվայում դեկտեմբերի 29-ին կայ[...]
ցած մամուլի ասուլիսում ասել [...]
ԱՀՄԿ-ի նախագահ Էդուարդ Սագալա[...]
ը։ Սկզբնական շրջանում հաղորդու[...]
ները կտեւեն օրական 5 ժամ ([...]
19-24), իսկ հետագայում կհասցվ[...]
20 եւ ապա 24 ժամի։ Ամենօր[...]
ծրագրերում կլինեն երկու ֆիլմ՝ մեկ[...]
ռուսական եւ մեկը դասական հո[...]
վուդյան՝ Թեդ Թըրների ֆիլմադար[...]
նից։

Չեռնոբիլի գոտու[...] փախստականներ[...] վերաբնակեցման մասի[...]

Ուկրաինայի Նախարարների կաբինե[...]
որոշում է ընդունել «Չեռնոբիլի ԱԷԿ[...]
վթարի պատճառով ռադիոակտիվ ա[...]
տոտման ենթարկված տարածքից փախ[...]
փացիների գաղթեցման եւ ինքնուրո[...]
վերաբնակության կարգի մասին[...]
Փաստաթղթին համապատասխան կա[...]
մակերպված ձեւով վերաբնակվողն[...]
րին կտրվեն բնակմակերեսի ստացմա[...]
արտոնություններ։ Ինքնուրույն վերաբնակվո[...]
ներին տրվում են տեղական վարչ[...]
կազմի գործուղումներ։ Մարզային վա[...]
չակազմերը վերաբնակիչների բնակմ[...]
կերեսի դիմաց վճարում են մեկ մ[...]
դու հաշվով 13.65 հզ սահմաններում[...]

Ռուսաստանը Մալթայի[...] պարտք է 90 մլն դոլլա[...]

Մոսկվայում դեկտեմբերի 29-ին Ռ[...]
սաստանի եւ Մալթայի տնտեսակա[...]
կան պատվիրակությունների բանա[...]
թյուններում քննարկվեցին Ռուսաստա[...]
կողմից Մալթայի վարկերի վճարմ[...]
ձեւերը։ Ռուսաստանի արտաքին տն[...]
սական կապերի նախարարության փ[...]
ծագետների նախնական հաշվարկնե[...]
համաձայն, Մալթայում նավերի կ[...]
ռուցման վարկերի գծով Ռուսաստա[...]
պարտքը կազմում է 80-82 մլն դոլլ[...]
իսկ լայն սպառման ապրանքների [...]
ման համար ստացած վարկերի գծ[...]
շուրջ 10 մլն դոլլար։

Տիեզերագնաց կատիկն[...]

Երեքշաբթի օրը ժամը 16 անց 30[...]
«Պլեսեցկ» հրթիռային զինափորձա[...]
նից արձակվել է «Բիոն» տիեզերակ[...]
ապարատը երկու կապիկներով։ Ռ[...]
մատիեզերական ուժերի մամուլի ծ[...]
ռայությունում «ԻՏ»-ին հայտնեցին, [...]
արձակումը հաջող է անցել եւ թռի[...]
շարունակվում է։ Հեռուստակապի ա[...]
ջին սեանսը ցույց է տվել արբանյա[...]
յին բնակիչների լավ ինքնազգացո[...]
թյունը։ Կապիկների եւ «Բիոն»-ի թ[...]
կից մի շարք միջատների վրա կատ[...]
վող կենսաբանական գիտափորձեր[...]
մասնակցում են եվրոպայի տ[...]
կան գործակալության մասնագետն[...]
Իտալիայի, Գերմանիայի եւ մի շարք[...]
րիշ երկրների գիտնականներ։

Լուրերի Հոսք

Ռուսաստանը Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետությանը ռազմական տեխնիկա չի վաճառում

Ռուսաստանը Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետությանը զենք չի վաճառում: Այդ մասին «ԻՖ»-ի թղթակցին հայտարարեց արտաքին տնտեսական կապերի փոխնախարար Վլադիմիր Շուլկինը: Օրերս «Օստանկինո» հեռուստաընկերությունը հայտարարել է, իբր ՀԱՀ-ը ՄиГ-29 ինքնաթիռ ունի: Շուլկինն այս հայտարարությունն անվանեց «անհավանական»: Նա նշեց, որ «կան պատժամիջոցներ, որոնք գործում են մինչեւ այժմ: Ռազմական բնագավառում մենք Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության հետ որեւէ շփում չունենք, իսկ եթե այնտեղ հայտնվել է ռուսական տեխնիկա, ապա դա կարող է նշանակել միայն, որ այն պատրաստվել է Ռուսաստանում, իսկ վաճառվել է որեւէ այլ երկրի կողմից»: Որպես օրինակ նա նշեց ԽՍՀՄ նախկին քաղաքացի Մարկ Վոլոշինի ֆիրման: Լինելով ԳՖՀ-ի քաղաքացի, նա կարող էր ինքնաթիռ ձեռք բերել նախկին ԳԴՀ-ի բանակի մնացորդներից եւ այն վաճառել ՀԱՀ-ին, մանավանդ որ նա այնտեղ լայն կապեր ունի (Վոլոշինը ԽՍՀՄ-ից փախչելիս քաղաքական ապաստան է գտել ՀԱՀ-ում):

Ռուս ազգագրագետը կարծում է, որ Տաջիկստանի հակամարտությունը լիովին կանխատեսելի էր

Տաջիկստանի ներկա քաղաքական եւ տնտեսական ճգնաժամը «լիովին կանխատեսելի էր», «ԻՖ»-ին հայտարարել է Ռուսաստանի Գիտությունների ակադեմիայի աշխատակից Վալենտին Բուշկովը: Նրա խոսքերով, ազգագրության ինստիտուտը 1984 թ. սկսած ԽՄԿԿ ԿԿ-ին այս կապակցությամբ հաշվետվություններ է ներկայացրել, եւ «մռայլ կանխատեսումներն իրականացան»: Ճգնաժամի հիմնական պատճառներից Բուշկովը նշեց «ծայրահեղ գերբնակեցվածությունը եւ հողի ու ջրի սովը հանրապետությունում», այսինքն «սպառվել էին արտադրության հիմնական միջոցները»: Բուշկովը նշեց, որ այժմ ազգագրագետ-գիտնականներն այս կապակցությամբ լավատեսական որեւէ բան չեն կարող ասել: Սեփական ուժերով հանրապետությունը չի կարող շտկել իրավիճակը, իսկ միջազգային ջանքերն ուշացած են, եւ «հակամարտությունը կձգվի տասնյակ տարիներ»:

Սպանվել է մոսկվացի բանկիրը

Ռուսաստանի ՆԳՆ լրատվական կենտրոնից «ԻՖ»-ին հայտնեցին, որ դեկտեմբերի 29-ին, ժամը 9-ին իր տնից դուրս գալիս ավտոմատ զենքից սպանվել է «Տեխնոբանկ»-ի վարչության նախա[գահ]ի Վլադիմիր Ռովենսկին: Մահացու վիրավորվել է նաեւ նրա թիկնապահը: Կրակոցներից հետո նրանց կողմ է նետվել նաեւ Ф-1 նռնակ: Հարձակվողների անձն ու քանակը դեռեւս չի պարզվել: Մոսկվայի իրավապահ մարմինները սկսել են հետաքննությունը: Ոմանք կարծում են, որ դա պատվիրված սպանություն է եղել: Այսօր այդպիսի ծառայությունների գինն անցնում է 1 միլիոն ռուբլուց:

«Ամանորյա ձեռնարկում» մեկուսարանի մոտ

Արտեսկոմի գործով մեղադրվողների ազգականները դեկտեմբերի 30-ին, ժ. 14-ին եկել են «Մատրոսսկայա տիշինա» քննչական մեկուսարանի մոտ եւ կալանավորներին շնորհավորել Նոր տարվա առթիվ: Ներկայումս կալանքի տակ են մնում Դմիտրի Յազովը, Վալենտին Պավլովը, Գենադի Յանաեւը, Վլադիմիր Կրյուչկովը, Օլեգ Բակլանովը եւ Ալեքսանդր Տիզյակովը: Ազգականները պարզաբանել են, որ դա իրենց համար «շնորհավորանքներ հաղորդելու միակ հնարավորությունն է, [...]ի որ Գերագույն խորհուրդը տոնի առթիվ տեսակցություն չի թույլատրել»:

Մշակույթ

Տարեմուտի մտորումներ երաժշտության մասին

Ավարտվում է 1992 թվականը, որը մենք դիմավորեցինք արդեն բավական տագնապով: Երկրաշարժից հետո հինգերորդ Նոր տարին ենք դիմավորում զարկված ընչազրկության եւ ֆիզիկական անելանելիության զգացողությամբ: Այս տարի այդ զգացողություններն ավելի ուժեղ էին, քան երբեւէ: Սակայն ուրախանում ենք գոնե նրանով, որ այս նահանջ տարին վերջանում է (ների՛ր, ընթերցող, իմ սնահավատությունը), քանի որ կյանքը ընդունենք որպես յուրատեսակ tabula rasa (մաքուր տախտակ), որի վրա կգրենք հավատի, հուսո, սիրո ու նոր տողեր:

Այժմ, մինչեւ 1993-ի սկսվելը, հայացք նետենք անցնող այս տարվա վրա: Ինչպե՞ս է այն հիշվելու երաժշտական մշակույթի մեջ: Ինչպե՞ս կարելի է գնահատել կատարված տեղաշարժերը: Դրանցում կա՞ն արդյոք զարգացման օրինաչափություններ, թե ձեւավորվող երեւույթները բացարձակ տարերային բնույթ ունեն: Եւ գլխավորը, հեռանկարը բարենպա՞ստ է, թե երաժշտության աշխարհը, ինչպես նաեւ շրջապատող ամեն ինչը, ենթակա չէ նորմալ կենսագործունեության:

Նախքան այս հարցերին պատասխանելը նկատենք, որ մշակույթի տարեկան միջինը շատ պայմանական է, քանի որ տասներկու ամիսները մշակույթի կյանքում չեն կարող «ժամանակաշրջան» կազմել: Դրա համար էլ անցնող տարին ընկալվում է նախորդ հինգ տարիների շարքում՝ դրանց ողբերգական դոմինանտի՝ 1988-ի հետ:

Վերջին տարիներին տարբեր ձեւերով զարգացան երաժշտական, այսինքն՝ կոմպոզիտորական ստեղծագործության եւ երաժշտա-կատարողական արվեստները: Նախկինում լինելով առավել փոխկապակցված, նրանք այժմ դարձել են միմյանցից առանձնացած ու սակավ առնչվող: Դա տեղի է ունեցել երկու պատճառով: Նախ որովհետեւ կոմպոզիտորների առջեւ ծառացավ եւ հասարակայնորեն դրվեց իր ժողովրդական զանգվածներին համախմբող ստեղծագործությունների հորինման խնդիրը: Հասկանալի է, այդպիսիք կարող էին լինել մասսայական երգերը, կանտատաները, քայլերգերը, հիմները, սակայն ոչ սիմֆոնիաները, սոնատները, գործիքային կոնցերտները: Երկրորդ, բուն կատարողական միջավայրում սկսվեցին նոր գործընթացներ, ու թեեւ դրանք փոքր-ինչ կասեցվեցին 1988-ի իրադարձությունների ազդեցությամբ, սակայն որոշ ժամանակ անց ավելի խորացվեցին: Այդ երեւույթները կապված էին երիտասարդ ու պատանի սերնդի գեղագիտական նոր պահանջների եւ կատարողական խթանների հետ: Մանկական ստեղծագործության մինչ այդ աննախադեպ ծավալը դրսեւորվեց նաեւ երաժշտության բնագավառում: Անչափահաս երեխաները 10-12 տարեկանից իրենց սկսում են զգալ որպես համերգային կատարող, պատրաստվում եւ մասնակցում են մրցույթների, վարում են համերգային հագեցած կյանք: Մանկական ու պատանեկան ստեղծագործության առաջընթացը Հայաստանում տրամաբանորեն հանգեցրեց միջհանրապետական ու միջազգային մրցույթներում նրանց հաղթանակներին: Այս շարժումը, որին սատարեց հայկական սփյուռքը, իսկ արտասահմանյան երկրներից հատկապես Գերմանիան, այժմ լայն թափ է ընդունել: Դրա արդյունքների մասին կարելի է դատել այս տարվա հոկտեմբերին Երեւանում տեղի ունեցած երիտասարդ կատարողների հանրապետական մրցույթի միջոցով (դաշնակահարները ու ջութակահարները), որը Հայաստանի հետ համատեղ կազմակերպել էր Բելգիական հայկական «Ամադեուս» մշակութային ընկերությունը:

Հայաստանի կոմպոզիտորական ստեղծագործությունը ամենեւին էլ լավագույն ժամանակները չի ապրում: Հասարակական ընդհանուր կլիման անմիջապես արտահայտվեց կոմպոզիտորական ստեղծագործության վրա: Հանրապետության տարածքից դուրս հայկական առանձին ստեղծագործությունների կատարումը, այդ թվում նաեւ միջազգային փառատոներում (օրինակ 1989-91 թթ. Արեւմտյան Բեռլինում, Գլազգոյում, Լոնդոնում, Դույսբուրգում, Զագրեբում) չեն փրկում դրությունը, առավել եւս, որ նկատելի է, այս տարի նման կատարումներ ամենեւին չեն եղել: Դրությունը վատացնում է Հայաստանի կոմպոզիտորների միության մթնոլորտը, որտեղ վերջին տարիներին համարյա բացակայում է նրա գործունեության հիմնական դերը. ժամանակակից հայ կոմպոզիտորների երաժշտության տարածում: Այժմ, ղեկավարության փոփոխությունից հետո (նախագահն է Ռ. Ամիրխանյանը) Հայաստանի կոմպոզիտորների ու երաժշտագետների միության առջեւ կանգնած է առավելապես գոյության պահպանության, քան ստեղծագործական արդյունավետության խնդիրը: Կոմպոզիտորական ստեղծագործության անկումը (անցած տարիների առանձին թատերական պրեմիերաները, ինչպես Տ. Մանսուրյանի «Ձյունե թագուհին» բալետը Ա. Սպենդիարյանի անվան օպերայի ու բալետի թատրոնում եւ Ս. Լուսինյանի «Ճպուռն ու մրջյունը» բալետը մանկական երաժշտական թատրոնում, ինչպես նաեւ համերգային դրվագային կատարումները ընդհանուր պատկերը փոխել չեն կարող) այսօր դրսեւորվում է իբրեւ հոգեւոր նորացման ձգտող ազգի մշակույթում լուրջ բացթողումներ:

Կոմպոզիտորական ստեղծագործության ճգնաժամը դադարեցնելու փորձ էր աշնանը Հայաստանի կոմպոզիտորների ու երաժշտագետների կազմակերպած մեկամսյա համերգաշարը: Գեղարվեստական որակով անհավասար, ինը կամերային համերգների ծրագիրը լույս աշխարհ հանեց արդի ժամանակի բոլոր բերությունները: Կատարված բոլոր ստեղծագործություններից թերեւս կարելի էր կազմել ընդամենը հայ երաժշտությունը ներկայացնելու արժանի երկու համերգ: Այդուհանդերձ, աշնանային համերգաշարը, որն արդյունավետությամբ դարձավ վերականգնման շրջանի համար տիպական երեւույթ, կատալիզատորի կարեւոր դեր խաղաց երաժշտական մշակույթի գլխավոր օբյեկտի՝ ստեղծագործող-կոմպոզիտորի հանդեպ հետաքրքրությունը վերադարձնելու հարցում:

Այդ նպատակն էր հետապնդում «Երաժշտական նոր նախաձեռնություններ» թեմատիկ համերգաշարը, որն անցկացրել էր ես հանրապետության մշակույթի նախարարության հիման վրա: Համերգաշարի անցած երեք համերգներում (հուլիսին՝ Ֆրանսիայի, սեպտեմբերին՝ ԱՄՆ-ի երաժշտությանը, հոկտեմբերին՝ Ի. Ստրավինսկուն նվիրված անվանական համերգները) շեշտը դրվում էր կոմպոզիտորական անհատականության կամ նոր ստեղծագործ անունների ու նոր, մեզանում դեռեւս չհնչած երկերի վրա: Այդ համերգների հանդեպ հետաքրքրությունը, այլեւ շարքում, առաջացել էր կատարողական բարձր եռանդի շնորհիվ, որը եւս մի անգամ ապացուցում է կատարողական արվեստի մշակույթի առավելությունը կոմպոզիտորականի հանդեպ:

Կատարողական մեծ մարաթոն կարելի է համարել Հայկական ֆիլհարմոնիկ գործակալության կազմակերպած տասնօրյա փառատոնը: Անցկացվեց հայկական երաժշտական բազայի այսօր այնքան անհրաժեշտ «գույքագրում»: Ելույթ ունեցան մեր առաջատար վարպետներն ու նոր երիտասարդները, սակայն գլխավորը գործիքային ու վոկալ բոլոր մասնագիտությունների տեր երաժիշտները: Փառատոնը զգալիորեն կշահեր, եթե կանխամտածվեին նրա խաղացանկային ծրագրերը, սակայն դա ապագային միտվող ցանկություն է:

Դրա փոխարեն «Աշխարհը եւ մենք» անվանումով սիմֆոնիկ երաժշտության փառատոնը ամռանը երեւանյան ունկնդիրներին առաջարկեց Լ. Ճգնավորյանը: Հայկական ֆիլհարմոնիկ եւ երեւանյան սիմֆոնիկ (ղեկ. Գ. Մուրադյան) նվագախմբերը ներկայացրին ծրագրեր, որոնցում պնդմամբ ընդգրկված էին հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործություններ: Այդ փառատոնում մենակատարների մեծ քանակության մասնակցությունը արտացոլեց «Ճգնավորյանի կենտրոնի» սահմանած ավանդույթները: Ինձ թվում է, որ կատարողի եւ գործիքային մենակատար կոնցերտի շեշտադրման մեդալի հակառակ երեսը հանդիսանում է հնչած սիմֆոնիկ երաժշտության ժանրային հավասարակշռության խախտումը: Տեսադաշտից դուրս են մնում խառը ժանրի ստեղծագործությունները, այդ թվում եւ վոկալ-սիմֆոնիկը, չեն հնչում մտածողության որոշակի համակարգերից շեղված ստեղծագործություններ, գրեթե չեն կատարվում աշխարհի արդի խոշոր կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները: Վերջապես, ինչպես նշվեց վերեւում, խախտված է կապը կոմպոզիտորների ու կատարողների, այս դեպքում հայ ֆիլհարմոնիկների միջեւ: Վերջիններիս կից ստեղծված հայկական սիմֆոնիկ երաժշտության կենտրոնը (ղեկավար՝ Լ. Չաուշյան), որը վերջերս հայտարարել էր սիմֆոնիկ փոքր ձեւերի լավագույն ստեղծագործությունների կոմպոզիտորական մրցույթ, կարծես ցույց է տալիս կապերի վերականգնման ճանապարհը:

Ժամանակին կոմպոզիտորի եւ կատարողի միջեւ կապավորի դեր էր կատարում երաժշտագետը: Եւ բանավոր ու գրավոր խոսքը, երաժշտական քննադատությունը եւ երաժշտական գիտությունը՝ բոլորը մտնում էին «կապեր» ընդհանուր հասկացության մեջ: Անցած շրջանում եւ հատկապես վերջին երկու տարիներին երաժշտագետի խոսքը դարձել է հազվադեպ: Եւ օբյեկտիվ դժվարություններով են դրանք բացատրվում (հրատարակչական հնարավորությունների բացակայությունը, քննադատական խոսքի անարդյունավետությունը, ինչպես նաեւ հոնորարային ցածր դրույքները) եւ մի շարք սուբյեկտիվ պատճառներ են գործում այստեղ (մասնավորապես հասարակական-տնտեսական խնդիրների ճնշումը, անձնական հետաքրքրությունների նվազումը, երբեմն էլ ազգային ձեռքբերումների տարածման գործում տարրական քաղաքացիականության բացակայության ու արդի մշակույթի վերլուծության ու դասակարգման լուրջ ուսումնասիրության հանդեպ անտարբերությունը): Եւ տարօրինակ է. երբեք, քան այժմ, կոմպոզիտորներն ու երաժշտագետները միմյանցից այդքան հեռու չեն եղել, երբ նրանց միությունն սկսեց անվանվել Կոմպոզիտորների ու երաժշտագետների միություն:

Չնայած կատարողականության զգալի աշխուժացմանը, արտասահմանից ու ԱՊՀ-ի քաղաքներից որոշ դիրիժորների ու մենակատարների գալուն (եկել են բացառապես հայեր), մեր մշակույթն այս տարի էլ պահպանել է իր փակ տարածքը: Երաժշտական տեղեկատվության շրջափակումը (ի դեպ, փոստային կապերի, գրագրության ընդհատումը բարեկամների միջեւ շրջափակո՞ւմ է, թե՞ դիվերսիա), նորմալ հյուրախաղային շրջանառության բացակայությունը, ցավոք, պահպանվում են: Դա հանգեցնում է, ինչպես բազմիցս գրել ենք, գեղարվեստական գործունեության արժեւորման չափանիշների կորստին կամ աղոտացմանը: Բնականաբար հանգեցնում է արվեստագետների՝ իր անձի հանդեպ առանց այդ էլ հիվանդագին վերաբերմունքի, նրա անկրկնելիությանն ու քննադատական անհասանելիության խորացմանը: Արդյունքը չի հապաղում. ցանկացած քննադատություն հետեւում է հակաքննադատությանն ու վիրավորական դրսեւորումը, ընդ որում մշակույթի յուրաքանչյուր գործիչ դրա համար օգտագործում է խոսափող կապված սեփական դիրքի եւ ծառայական կապերի հետ: Հասարակության ճգնաժամային, իսկ այժմ արդեն աղետալի դրությունը մշակույթի նման գործիչների (թե՞ գործարարների) համար դառնում է չիրագործված նվաճումների համար հարմար արդարացում՝ կանգնած ճշմարիտ ստեղծագործության ճանապարհին: Եւ ի՞նչ: Արդարացումը հաճախ ներգործում է: Եւ մասնագետները, եւ արվեստի սիրողները դառնում են ներողամիտ, նրանց այսօրվա անգործությունը ճանապարհ է բացում վաղվա էլ ավելի ցածր ստեղծագործական արտադրանքի, հնարավոր է նաեւ՝ պաքգամես կեղծ ստեղծագործության առջեւ: Սակայն այդ դեպքում ախր խաբում ենք ինքներս մեզ, այլ ոչ թե կողմնակի մեկին, իջեցնում ենք սեփական մշակույթի, այլ ոչ թե այլոց, չափանիշը:

Մշակույթի մեջ ընդհանուր վիճակը կարելի է գնահատել որպես ֆունկցիոնալ կենսագործունեության խախտում: Մշակույթը, ինչպես ինչ-որ կենդանի օրգանիզմ, հիվանդ է ամբողջապես: Ախր մենք բուժում ենք նրա առանձին օրգանները, կարկատում ենք միայն ինչ-որ մասեր, սակայն չենք ընդունում, որ հարկավոր է մտածել մշակույթի կենսագործունեությունն ապահովող ողջ կառուցվածքի վերականգնման մասին: Մշակույթի յուրաքանչյուր հիմնարկ, սկսած նախարարությունից, յուրաքանչյուր հանրություն կամ ուսումնական հաստատություն եւ ընդհուպ մինչեւ յուրաքանչյուր մարդ պետք է իրենց ֆունկցիան ձեռք բերեն: Որովհետեւ կորցրել են: Մշակութային կենսագործունեության ձեռքբերումը պետք է դիտվի որպես հեռահար նպատակ, եւ դեպի այն ճանապարհը ավելի քան երբեւէ, դժվար է... Սակայն, գնալով իսկ այդ նպատակին, մեր մշակույթն ի վիճակի է վերականգնել կենսագործունեության անհրաժեշտ ռիթմը, նշանակում է նաեւ՝ ինքնազարգացումը, վերարտադրությունը: Երաժշտական մշակույթը ոչ միայն արտադրում, այլ նաեւ վերարտադրում է, ոչ միայն դեմքով կանգնած է դեպի ապագան, այլեւ նայում է դեպի անցյալը:

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
երաժշտագետ

Երգիծանք

Նախատոնական նախանվերներ

- Գրպանի ֆորմատ ունեցող գրքերը նախատեսված են գրագետ գրպանահատների համար:
- *Վարորդի կոչը.* Անկախ Հայաստանի կախված ուղեւորներ, ձեզ տինդ պահեք:
- Կյանքն անտանելի է, մահն անտանելի է: Բա ի՞նչն է տանելի... հոգեվա՞րքը:
- Եթե մեկի մայրը տոռնիկ է, դրանով չի վարկաբեկվում մայրության գաղափարը: Նույնը վերաբերում է եւ ամեն մի կառավարության:
- Քանի՞ կիլո ալյուրի, կարագի, մսի, շաքարի, բրնձի եւ քանի՞ լիտր կաթի եւ բենզինի հետ կառաջարկեք փոխանակել մեր երկրի անկախությունը:
- *Մարդկային հարաբերություններ.* Առաջին հայացքից նայում, տեսնում է, թե դու ինչ չարիք կարող ես պատճառել իրեն: Երկրորդ հայացքից՝ այն, թե ինքը քեզ ինչ չարիք կարող է պատճառել՝ անպատիժ մնալով:
- Սոմալիի, նախկին Հարավսլավիայի, Տաջիկստանի, Վրաստանի եւ այլ նմանատիպ երկրների ժողովուրդները նախապես Նոր տարվա շնորհավորական հեռագրեր են ուղարկել հայ ժողովրդին:
- Սահմանված է նաեւ հեստոնական նվեր մրցանակ այն պարբերականների համար, որոնք մինչեւ վերջը չեն ունենա հումորի եւ երգիծանքի բաժին:

Մրցանակի հովանավորն է
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

Մամուլ

ՈՒ՞Մ ՄԵՂԱԴՐԵԼ. ԹԵՐԹԻ՞Ն, ԹԵ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆԸ

Դեկտեմբերի 26-ին հրապարակել էինք մի կարճ լուր «Կանգամազրվենք նաև Ինտերոյին», որ քաղել էինք ռուսական «Ինտերֆաքս» գործակալությունից, որի բաժանորդն ենք արդեն երկրորդ տարին: Լուրը տհաճ խոսակցությունների առիթ տվեց մասնավորապես Հայաստանի արտգործնախարարությունում, որ մեզ մեղադրում էր չստուգված փաստեր և անհեթեթություններ տպագրելու մեջ: Երեկ նույն հարցով մի գրություն ստացանք նաև Հայաստանի ներքին գործերի նախարարությունից, որը տպագրում ենք, սակայն նախապես տալով հետևյալ պարզաբանումը:

Ընդունված է, որ թերթերը օգտագործում են լրատվական գործակալությունների տեղեկությունները՝ դրա վրա ծախսելով բավականին գումարներ: Սովորաբար այդ գործակալությունների հաղորդած նյութերը մանրակրկիտ չեն ստուգվում, նախ որովհետև բաժանորդագրվելով արդեն իսկ վստահել ենք նրանց հավաստիությանը և երկրորդ՝ դրանք ստուգելու համար անհրաժեշտ են հավելյալ ժամանակ և միջոցներ, որոնք տրամադրելու դեպքում անիմաստ է դառնում բաժանորդագրությունը: Հետևապես, խնդիրը վերաբերում է զուտ պրոֆեսիոնալիզմին: Այն գործակալությունն է համարվում վստահելի, ով ավելի պրոֆեսիոնալ է:

Տվյալ դեպքում ճշմարտության դեմ նախևառաջ մեղանչել է «Ինտերֆաքսի» Երևանի թղթակիցը, որը չստուգված կամ անհեթեթ լուր է տարածել իր գործակալությամբ. սա էլ այն տարածել է ոչ միայն Հայաստանում, այլև Խ. Միության ողջ տարածքով:

Երևանում օտար գործակալությունների թղթակիցներին հավատարմագրում է Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարությունը, հետևաբար, մեր կարծիքով, հենց այդ նախարարությունն էլ մեղավոր է բացատրություն պահանջի «Ինտերֆաքսի» Երևանի թղթակցից չստուգված կամ ոչ ճիշտ լուր տարածելու կապակցությամբ: Ինչ վերաբերում է թերթին, ապա մենք նույնպես տհաճ կացության մեջ ենք և խիստ կասկածանքով ենք վերաբերվում «Ինտերֆաքսի» գծերով տարածվող հայաստանյան լուրերին և հակառակ որ նրա բաժանորդն ենք, ստիպված ենք այսուհետ նվազագույնս օգտվել նրա ծառայություններից:

««Ազգ»ի դեկտեմբերի 26-ի համարի «Կանգամազրվենք նաև Ինտերոյին» վերտառությամբ հաղորդումից «տեղեկանալով», որ «Հայաստանի և Ինտերոյի ներկայացուցիչները բանակցություններ են վարում այդ կազմակերպությանը Հայաստանի անդամագրվելու հնարավորության մասին», ինչպես նաև «ոչ պաշտոնական աղբյուրներից» «հայտնի դարձած» այլ մանրամասների, անհրաժեշտ համարեցի որոշ պարզաբանումներ տալ:

Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական պատվիրակությունը, որը ղեկավարում էր Հայաստանի Հանրապետության նախագահի կողմից լիազորված՝ ներքին գործերի նախարարության կազմեցուցական վարչության պետ Վարդան Եղիազարյանը (ոչ թե Վանո Սիրադեղյանը, ինչպես հաղորդման մեջ է նշված), իրոք, 1992 թ. նոյեմբերին (ոչ թե հոկտեմբերին) մասնակցել է Դաքարում Սենեգալի մայրաքաղաքում կայացած Ինտերոյի գլխավոր ժողովի 61-րդ նստաշրջանին (ոչ թե կոնգրեսին), որտեղ էլ, հուրախություն մեզ, չենք կասկածում նաև Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի իրավական հարցերով հանձնաժողովի նախագահ Կիմ Բալայանի (ի դեպ նա այնքանով է իրավասու նման տեղեկություն տալու, որքանով իրազեկ է այդ մասին), Ինտերոյին անդամագրվելու «հնարավորությունը» վերածվեց իրողության. Հայաստանը դարձավ նրա լիիրավ անդամ:

Որպես պաշտոնական աղբյուր, հայտնում ենք (թող հայտնի դառնա նաև «Ինտերֆաքս»ին), որ համաձայն Հայաստանի Հանրապետության կառավարության թիվ 485 որոշման, Հայաստանի Հանրապետությունում Ինտերոյի ազգային կենտրոնական բյուրոյի (ԱԿԲ) կազմավորման, ինչպես նաև նրա գործունեության հետ կապված նորմատիվ փաստաթղթերի մշակման աշխատանքներն արդեն ավարտվել են:

Տպագրվածը դիտելով որպես ժամանակավրեպ հապճեպության և տեղեկատվության պաշտոնական աղբյուրի անտեսման արդյունք, հուսով եմ, որ այս պարզաբանումները ձեր կողմից կընկալվեն, գուցեև «Ազգ»ում կհրապարակվի ոչ թե որպես հերքում (քանզի մինչ այդ բազմիցս ռադիոյով, հեռուստատեսությամբ, մի շարք թերթերում, այդ թվում «Ազգ»ում, հաղորդումներ եղել են այս կապակցությամբ), այլ տպագրվածի հետ առնչվող բոլոր «շահագրգիռ» կողմերին ի գիտություն»:

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ
ՀՀ ՆԳ կազմեցուցական վարչության պետ, միլիցիայի փոխգնդապետ

Ռուսիա–ԱՄՆ

START-2-ը «դարի փաստաթուղթ»

Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը վստահություն հայտնեց, որ իր հանդիպումն ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշի հետ կկայանա հունվարի 2–3-ին Սոչիում, չնայած հանդիպման վերջնական տեղն ու ժամկետները դեռ է հաստատվեն երկու երկրների ղեկավարների չորեքշաբթի օրը. Մոսկվայի ժամանակով մոտավորապես ժամը 17:00-ին սպասվելիք հեռախոսազրույցի ժամանակ: Լրագրողների հետ զրույցի ժամանակ ստրատեգիական զենքի կրճատումների մասին պայմանագիրը, որն խենք դեռ է ստորագրեն, Ելցինն անվանեց «դարի փաստաթուղթ, երկկողմանի հարաբերությունների զարգացման մեջ ամենամեծ ձեռքբերումը»: ■

Հս. Կովկաս

Շտապ «Արմավիրյան խորհրդակցություն»

Վրացական զորքերն Աբխազիայից դուրս բերելու հարցը քննարկելու համար հյուսիս-կովկասյան բոլոր հանրապետությունների ղեկավարներին շտապ հավաքվելու կոչ է արել Կաբարդին-ժողովրդի կոնգրեսի ղեկավարությունը: Խորհրդակցությունն առաջարկվում է անցկացնել Ստավրոպոլի երջանի Արմավիր քաղաքում: Կոնգրեսը կոչ է արել ավելացնել Աբխազիային տրվող օգնությունը, որի համար անհրաժեշտ է «մարդասիրական միջանցք» բացել Նալչիկից Տղվարչելի: ■

Լուրեր Չոտ

Խասբուլատովն ընդունեց աշխարհի առաջին գեղեցկուհուն

Ռուսաստանի խորհրդարանի խոսնակ Ռուսլան Խասբուլատովը դեկտեմբերի 30-ին Ռուսաստանի խորհուրդների տանն ընդունեց «Միսս Աշխարհ-92» մրցույթի հաղթող 18-ամյա Յուլիա Կուրոչկինային: Չրույցից հետո լրագրողներին տված հարցազրույցում առաջին գեղեցկուհին հայտնեց, որ նա խորհրդարանի խոսնակի հետ քննարկում էր «հիմնականում Ռուսաստանում և արտասահմանում բարեգործական միջոցառումներին իր մասնակցության հարցը»: Այդ միջոցառումներից ստացված եկամուտը գեղեցկուհին մտադիր է տրամադրել երեխաներին:

Կիտովանին Մոսկվայում

Վրաստանի պաշտպանության նախարար Թենգիզ Կիտովանին երեքշաբթի օրը ժամանել է Մոսկվա Ռուսաստանի բանակի հրամանատարության հետ բանակցություններին մասնակցելու համար: «ԻՖ»ին տված հարցազրույցում նա ասաց, որ բանակցությունների ընթացքում ենթադրվում է քննարկել Վրաստանին հանձնվելիք ռազմական գույքի հարցը, ինչպես նաև Աբխազիայում տեղակայված Ռուսաստանի զորքերի դուրս բերման հնարավորությունը: Կիտովանին համոզված է, որ Աբխազիայի պատերազմի ավարտի ժամկետները «շատ բանով կախված են Դաշնակցային Ռուսաստանից»: Կիտովանին հուսով է, որ բանակցությունների ժամանակ Ռուսաստանը և Վրաստանն «ընդհանուր լեզու կգտնեն»: ■

ԱԳԴ

Telemedia GMBH-ի ուսուցման ծրագրեր

Դեկտեմբերի 25-ին գերմանական Telemedia GMBH-ը և ռուսաստանյան ИНТО-ն (լրատվական տեխնոլոգիաները կրթության ոլորտում) ստորագրել են դիլերային համաձայնագիր, որի համաձայն ИНТО-ն իրավունք է ստացել տարածել Telemedia-ի կողմից արտադրվող ծայնագրված լազերային տեսասկավառակների վրա ուսուցման և նրանց ցուցադրման համար անհրաժեշտ սարքավորումը: Տեսադասընթացներում, որոնք նախատեսվում է ոչ միայն վաճառել, այլ նաև տալ վարձակալության, օգտագործվում է multimedia ժամանակակից համակարգչային տեխնոլոգիա:

Telemedia GMBH-ը, որ մտնում է Bertelsmann AG հրատարակչական կոնցեռնը, գոյություն ունի մոտ 10 տարի և մասնագիտանում է ուսուցման և լրատվական տեսահամակարգերի ստեղծման գործում: Այն առաջատարներից է Եվրոպայում այդ ոլորտում: ИНТО միավորումը ստեղծվել է 1992 թ. սկզբին և համախմբում է մոտ 50 ֆիրմա: Ներկա պահին այն նախկին ԽՍՀՄ առաջատար ոչ կառավարական կազմակերպությունն է, որն աշխատում է կրթության մեջ նոր լրատվական տեխնոլոգիաների ներդրման ոլորտում: ■

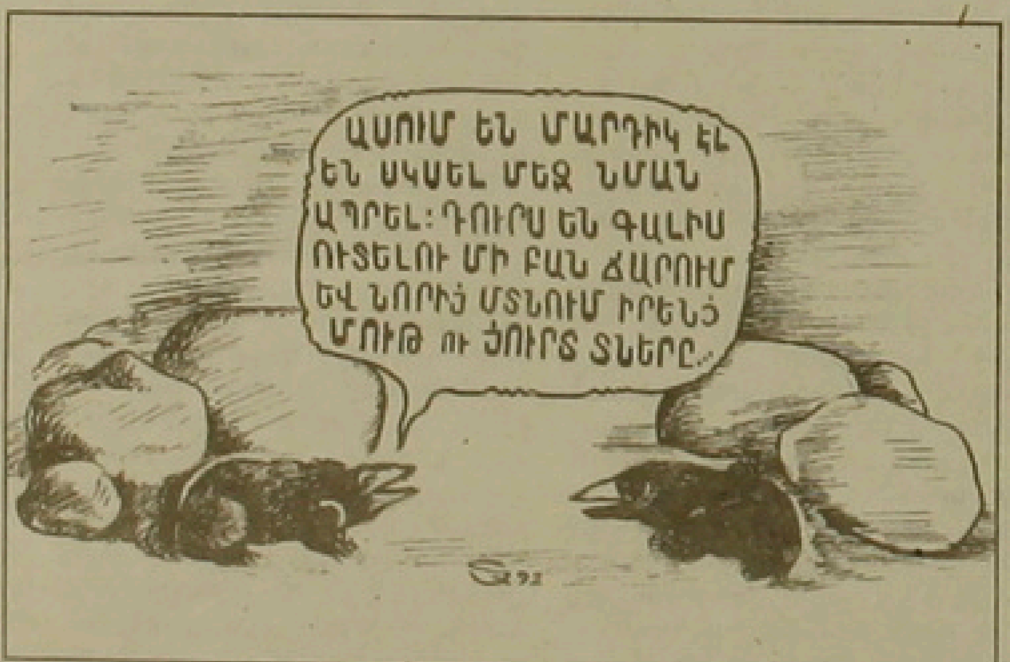

Ազգ «Ազգ» թերթի համակարգչային ծառայությունը կատարում է Apple® Macintosh®

Համակարգիչների տեխնիկական ամբողջական սպասարկում և ուսուցում, գովազդների, խորհրդանիշների, ֆիրմային նշանների, հրավիրատոմսերի, տարբեր տեսակի ազդագրերի և ընդհանրապես համակարգչային ձևավորման պաստառներ, գունավոր նկարների և ձևավորումների գունաբաժանում ժապավենի վրա 1200 և 2400 dpi խտությամբ: Դիմելով մեզ, դուք կարող եք ձեռք բերել հայերենի ավտոմատ տողադարձիչ:

Դրանք կկատարվեն ձեր երևակայածից բարձր մակարդակով:

Հասցեն. Երևան, Հանրապետության 47, «Ազգ» թերթ. ☎ 58-18-41, 56-28-63

Մոսկվա

Ելցինները նույնպես վաուչեր ունեցան

Նախագահ Բորիս Ելցինը չորեքշաբթի օրը ասացել է իր սեփականաշնորհման չեկերը: Նա և իր ընտանիքի բոլոր անդամներն իրենց չեկերը կներդնեն որևէ ինվեստիցիոն հիմնադրամում, լրագրողներին հայտնեց նախագահը: Այսօր այդպիսի 300 հիմնադրամ կա:

Ելցինը կարծում է, թե վաուչերները ինվեստիցիոն հիմնադրամներում ներդնելն առավելագույնս նպատակահարմարն են, փաստորեն դա նշանակում է, որ Ռուսաստանում ստեղծվում են ինվեստիցիոն նոր հզորություններ, որոնք հետագայում անդրադառնալու մասին պետք է մտածել: Նա համոզված է, որ չեկերի գինն անընդհատ աճելու է: Նախագահը հայտնեց, որ մասնագետները մի քանի անգամ քննարկել են չեկերի արժեքների հետ կապված հարցերը: 10 հազար թիվը, ինչպես ցույց տվեց կյանքը, ճիշտ է որոշվել, նշեց Ելցինը: Երբ չեկի գինը պակաս լինեն, այն շատ կարժեցել, ավելին այն կկորցներ իր պահանջարկը բնության: Այսօր վաուչերների գինը կենտրոնում հասնում է 8 հազար ռուբլու: ■

Ասիա

Բողոք Տաջիկստանին

Ռուսաստանի լիբերալ-դեմոկրատական կուսակցությունը երեք ռուս զինվորականների մահվան կապակցությամբ Տաջիկստանի կառավարությանը բողոք է հայտնել: Ռուսաստանի լիբերալ-դեմոկրատական կուսակցության ղեկավարությունը պահանջել է Ռուսաստանի կառավարությունից «մերձավոր արտասահմանի բոլոր թեժ կետերից դուրս բերել ռուսական զորքերը և ուշադրությունը կենտրոնացնել Ռուսաստանի անվտանգության վրա»: ■

Պաշտպանության նախարարության կոլեգիան քննարկել է տիեզերական-օդային հարձակումից պաշտպանվելու հարցը: Չորեքշաբթի օրը Ռուսաստանի պաշտպանության նախարարության կոլեգիան հերթական նստաշրջանում քննարկել է հակաօդային պաշտպանության ուժերի կողմից ռազմական օբյեկտները տիեզերական-օդային հարձակումից պաշտպանելու հարցը: Ինչպես «ԻՖ»ին հայտնի դարձավ պաշտպանության նախարարության լրատվական կենտրոնից, այդ հարցը քննարկվել է ռազմական բյուջեի կրճատման հարցի ենթատեքստում:

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635

Խմբագիր
ՀԱՄԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ / 581841

Տնօրէն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / 562863

Պատասխանատու քարտուղար
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱՀՐԻՅԵԱՆ

Գլխաւոր թղթակիցներ
ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐԵԱՆ
ԱՆՆԱ ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ
ԱՐՄԷՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ
ՍՈՒՐԷՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ
ՅՈՎՍԷՓ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԱՐՄԻՆԷ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԳԱԳԻԿ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ
ՌԱՖՖԻ ՀԵՐՄՈՆ ԱՐԱՔՍ (Փարիզ)
ՌՈՒԲԷՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ (Մոսկուա)
ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՅԱՆԵԱՆ (Ստեփանակերտ)
ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԻԿՈՅԵԱՆ (Վանաձոր)
ՅՈՎԻԿ ԷՕՐԴԷՔԵԱՆ (Սփիւռք)

Քաղաքական մեկնաբաններ
ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՅԱԿՈԲ ՉԱՔՐԵԱՆ
ԷՄՄԱ ԲԵԳԻՋԱՆԵԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Լրատուութեան բաժին
ՍԱՄՈՒԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ԳԷՈՐԳ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
ՊԵՏՐՈՍ ՔԵՇԻՇԵԱՆ

Տեխնիկական պատասխանատու
ԱՐՏԱԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Ձեւավորող անձնակազմ
ԱՐԹՈՒՐ ՂԱՆԴԻԼԵԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
ԿԱՐԻՆԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ
ԱՇՈՏ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
ՀՐԱՉԵԱՅ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Օպերատորներ
ՕՍԱՆՆԱ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ
ԿԱՐԻՆԷ ՀԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
ՍՎԵՏԼԱՆԱ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԿԱՐԻՆԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Սրբագրիչ
ՍԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Apple® Macintosh®
համակարգչային ծառայությունը «Ազգ» թերթի

Azg armenian daily

Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635

47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

Թերթի ձեւավորման եւ տառատեսակների հեղինակ ՊԱՎԵԼ ՂԱԼԱՔՅԱՆ

ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Երևան 23 Արշակունյաց 2 Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69149. Տպաքանակ 20 000. Պատվեր 1613 Ստորագրված է տպագրության 30.12.1992